

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS KATEDRA

ŽYDRŪNĖ KRIVICKAITĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**NACIONALINĖS KLIMATO KAITOS POLITIKOS FORMAVIMO YPATUMAI PO
KIOTO ĮSIPAREIGOJIMŲ LAIKOTARPIO**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
lekt. V. Krušinskas
Konsultantas –
doc. dr. P. Mierauskas

Vilnius, 2011

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. TARPTAUTINĖ IR ES KLIMATO KAITOS POLITIKA.....	5
1. 1. Jungtinių Tautų benroji klimato kaitos konvencija ir Kioto protokolas.....	5
1. 2. ES klimato kaitos politika.....	7
1. 3. Klimato kaitos politika po Kioto įsipareigojimų laikotarpio.....	15
2. NACIONALINĖS KLIMATO KAITOS POLITIKOS FORMAVIMAS.....	20
2. 1. Klimato kaitos politikos įgyvendinimas Lietuvoje.....	20
2. 1. 1. Institucijos, atsakingos už klimato kaitos politikos formavimą ir įgyvendinimą.....	27
2. 1. 2. Teisės aktai, susiję su klimato kaitos politikos įgyvendinimu.....	30
2. 2. Politikos formavimas po Kioto įsipareigojimų laikotarpio.....	34
3. LIETUVOS EKSPERTŲ POŽIŪRIS Į KLIMATO KAITOS POLITIKOS FORMAVIMĄ PO KIOTO ĮSIPAREIGOJIMŲ LAIKOTARPIO. ANALIZĖ.....	43
IŠVADOS.....	48
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	50
SANTRAUKA.....	53
SUMMARY.....	54
PRIEDAS.....	55

IVADAS

Klimato pokyčius sukelia įvairios priežastys. Vienos iš jų yra geofizinės: magnetinis Žemės laukas, Žemės plutos judesiai, vulkanų veikla. Kitos priežastys įvardijamos kaip astronominės: Saulės ir galaktikos spinduliuotės svyravimai, Žemės orbitos parametrų ir Žemės apsisukimo aplink savo ašį greičio kitimas. Dėl žmonių ūkinės, pramoninės veiklos didėja tarša šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis. Šiltnamio dujos – tai gamtinės ir antropogeninės kilmės dujiniai atmosferos komponentai, dėl kurių ir susidaro vadinamasis „šiltnamio efektas“.

Pasaulyje vis daugiau ir intensyviau vyksta judėjimas prieš aplinkos taršą, kuri kelia pavojų visai žmonijai. Valstybių lygiu pasirašyta daug reikšmingų susitarimų, sukurta nemažai programų ir mokslinių projektų. Svarbiausias iš jų – Jungtinių Tautų Bendroji Klimato Kaitos Konvencija, kurią Lietuva ratifikavo 1995 m. bei Kioto protokolas, kuris numato, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis nuo 2008 m. iki 2012 m. būtų sumažintas, lyginant su 1990 m., bent 5 procentais. Lietuva Kioto protokolą ratifikavo 2002 m., įsipareigodama 2008–2012 metų laikotarpiu sumažinti į atmosferą išmetamą šiltnamio dujų kiekį 8 procentais. Šiltnamio dujomis vadinami: anglies dioksidas, metanas, diazoto monoksidas bei ozonas.

Kiekviena valstybė, kiekvienas iš mūsų turėtų priimti atsakomybę už šių dujų į atmosferą išmetimo sumažinimą. Dėl to yra svarbu, kad būtų bendras tarpvalstybinis susitarimas, o kiekviena valstybė formuotų ir vykdytų klimato kaitos politiką, atsižvelgdama į savo šalies subtilybes ir padėtį.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai. Pirmame skyriuje aptariama ES klimato kaitos politika. Skyrių sudaro trys poskyriai. Viena iš jų apibūdinami tarptautiniai susitarimai, antrame dėmesys skiriamas dabartinei klimato kaitos politikai ES, o trečiame – po 2012 m. planuojamai klimato kaitos politikai. Antrame darbo skyriuje gilinamasi į Lietuvos, minėtos srities, politikos formavimo ypatumus. Šis skyrius turi du pagrindinius poskyrius, kuriuose aptariama dabartinė mūsų valstybės situacija bei ateities tikslai, susiję su klimato kaita. Trečias skyrius skiriamas ekspertų požiūriui dėl klimato kaitos strategijos, tikslų formavimo analizei. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

Tyrimo objektas: nacionalinė klimato kaitos politika.

Tyrimo tikslas – įvertinti formuojamą klimato kaitos politiką po Kioto įsipareigojimų laikotarpio.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išsiaiškinti dabartinę Lietuvos klimato kaitos politiką;
- 2)) įvertinti tarptautinių klimato kaitos susitarimų įtaką politikos formavimui mūsų valstybėje;

3) išsiaiškinti klimato kaitos politikos formavimo aspektus po Kioto protokolo įsipareigojimų laikotarpio;

4) išanalizuoti specialistų nuomonę apie numatomus įsipareigojimus klimato kaitos srityje po 2012m.

Tiriamoji problema: ar bus įgyvendinti po Kioto įsipareigojimų laikotarpio numatyti strateginiai tikslai.

Tyrimo hipotezė: Lietuva nepasirengusi įgyvendinti 2013–2020 m. periodui numatytų tikslų.

Tyrimo metodika: moksliniame tiriamajame darbe bus išsiaiškinta ekspertų nuomonė, taip pat bus atlikta dokumentų analizė.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AEI – atsinaujinantys energijos ištekliai

ATL – apyvartiniai taršos leidimai

ES – Europos Sąjunga

LR – Lietuvos Respublika

MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

RAAD – regioninis aplinkos apsaugos departamentas

ŠESD – šiltnamio efektą sukeliančios dujos

TIPK – taršos integruota prevencija ir kontrolė

1. TARPTAUTINĖ IR ES KLIMATO KAITOS POLITIKA

1. 1. Jungtinių Tautų benroji klimato kaitos konvencija ir Kioto protokolas

Europos Sąjunga gana daug dėmesio skiria klimato kaitos politikai. Valstybių vadovai stengiasi įsiklausyti į mokslininkų, tam tikrų sričių specialistų– praktikų, žaliųjų judėjimo atstovų pasisakymus ir patarimus dėl klimato kaitos.

Daugėjant mokslinių įrodymų apie galimą globalinį klimato pokytį, tarptautinėse konferencijose buvo priimtos deklaracijos, raginančios sudaryti šią problemą nagrinėjančią tarptautinę sutartį. Jungtinių Tautų aplinkos programa ir Pasaulinė meteorologijos organizacija sudarė tarpvyriausybines darbo grupes sutarčiai parengti. Atsižvelgdami į darbo grupės pasiūlymą, Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1990 m. savo sesijoje sudarė Bendrosios klimato kaitos konvencijos Tarpvyriausybinių derybų komitetą, kuriam buvo suteikti įgaliojimai parengti Konvencijos projektą.

Ir štai 1992 m. birželio mėnesį, Rio de Žaneiro konferencijoje, Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvenciją (JTBKKK) pasirašė 155 šalys [2]. Tarp jų ir Lietuva. Tada kiekviena šalis turėjo konvenciją ratifikuoti. Konvencija įsigaliojo po 90 dienų nuo 50-osios šalies ratifikavimo. 1994 m. Lietuvos Respublikos Seimas JTBKKK ratifikavo. Lietuva įsipareigojo iki dešimtmečio pabaigos sumažinti anglies dioksido ir kitų šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kurios neištrauktos į Monrealio protokolą „Dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų“, emisijų lygį iki 1990 metų lygio.

Šalys, kurios pasirašė JTBKKK, 1997 m. susitarė dėl Kioto protokolo. 15 valstybių, kurios tuo metu buvo ES narės (ES– 15), šiuo protokolu yra įsipareigojusios 2008– 2012 m. išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iš viso sumažinti 8 proc. palyginti su pasirinktų bazinių metų lygiu (daugeliu atvejų baziniai metai– 1990 m.). Šis bendras įsipareigojimas buvo išskaidytas į atskirus kiekvienai ES– 15 valstybei narei pagal ES teisę privalomus nacionalinius išmetamųjų teršalų mažinimo tikslus. Bendro ES– 27 taršos mažinimo tikslo kaip ir nėra. Dešimčiai iš dvylikos valstybių narių, kurios ES narėmis tapo 2004 ir 2007m., pagal šį protokolą nustatyti atskiri įpareigojimai iki 2008– 2012 m. taršą sumažinti 6 proc. ar 8 proc., palyginti su bazinių metų lygiu. Lietuva Kioto protokolą ratifikavo 2002 m.

Kioto protokolas numato tris mechanizmus, kurių pagrindu valstybės (Šalys), įtrauktos į protokolo I–ąjį priedą, privalo vykdyti savo įsipareigojimus, siekdamos mažinti CO₂ susiformavimą ir išmetimą į aplinką. Pastarieji Šalių įsipareigojimai gali būti vykdomi naudojant šiuos mechanizmus:

- Bendro įgyvendinamo projektų (toliau– „BĮ“) mechanizmą;
- Apyvartinių taršos leidimų (toliau– „ATL“) prekybos mechanizmą;
- Švarios plėtros mechanizmą (toliau– „ŠPM“).

BĮ mechanizmas – tai dviejų Šalių susitarimas, kurio pagrindu vienos Šalies subjektai (įmonės) investuoja į kitoje Šalyje įgyvendinamus projektus, kuriais siekiama sumažinti CO₂ išmetimus konkrečiuose taršos šaltiniuose (toliau– „Projektai“) toje kitoje Šalyje, už tai gaudama iš pastarosios taršos mažinimo vienetus (toliau– „TMV“). Tai reiškia, kad viena Šalis, kurios pramonės įmonėms CO₂ sumažinimo kaštai yra labai dideli, investavusi į kitoje Šalyje įgyvendinamus Projektus, už investuotas lėšas gauna atitinkamą kiekį TMV iš kitos Šalies, kurios įmonėms CO₂ sumažinimo išlaidos yra žymiai mažesnės. Tokiu būdu laimi tiek Šalis investuotoja, sutaupiusi savo vietinių įmonių lėšas, kurios turėtų būti skiriamos gamybos proceso modernizavimui, tiek Šalis TMV pardavėja, kurios įmonėms sumažėja naujų Projektų įgyvendinimo kaštai. Todėl galima teigti, kad BĮ mechanizmo esmė – vienos Šalies lėšų, investuotų į kitoje Šalyje įgyvendinamus Projektus, transformavimas į TMV [3].

ATL prekybos mechanizmas – tai dviejų Šalių susitarimas, kurio pagrindu vienos Šalies subjektai (įmonės) perka iš kitos Šalies subjektų (įmonių) apyvartinius taršos leidimus [7]. Šio mechanizmo esmė yra labai panaši į BĮ mechanizmo esmę. Skirtumas tarp minėtų mechanizmų yra tik tas, kad ATL prekybos mechanizmo pagrindu viena Šalis ne investuoja lėšas į kitoje Šalyje vykdomus Projektus, o perka iš kitos Šalies ATL.

ŠP mechanizmas – tai susitarimas, kurio pagrindu viena Šalis investuoja į kitoje šalyje, kuri nėra įtraukta į Protokolo I-ąjį priedą, įgyvendinamus Projektus, už tai gaudama iš pastarosios patvirtintus taršos mažinimo vienetus (toliau– „PTMV“). Tačiau pastarasis mechanizmas Lietuvai nėra aktualus, kadangi vargu ar Lietuva artimiausiu metu investuos savo lėšas į Projektus besivystančiose šalyse.

Apibendrintai būtų galima pasakyti, kad skirtumas tarp BĮ ir ŠPM – „Projekto įgyvendinimo vieta“, o skirtumas tarp BĮ ir ATL prekybos mechanizmo – „atskirose Šalyse nustatyti skirtingi CO₂ emisijos limitai“. Bendra šių mechanizmų taikymo vertė yra ta, kad investicijos į taršos mažinimą atliekamos toje vietoje (globalia prasme), kur jos gali būti panaudojamos efektyviausiai. Šių mechanizmų tikslas – didinti klimato kaitos švelninimo ekonominį efektyvumą, įgalinant Kioto protokolo šalis ieškoti galimybių mažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ne tik šalies viduje, bet ir už jos ribų, padėsiančių įvykdyti kiekvienos Kioto protokolo šalies priimtus įsipareigojimus. Vykdam BĮ projektus

Lietuvos teritorijoje mažinamas ne tik bendras išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, bet ir pritraukiamos investicijos, didinamas energetinis, ekonominis ūkio subjektų efektyvumas, skatinamas atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas, aplinkai palankių technologijų diegimas, mažinamas iškastinio kuro naudojimas, sudaromos sąlygos kurti naujas darbo vietas ir mažinti aplinkos teršimą, ribojant išmetamų teršalų į aplinkos orą, vandenį ir susidarančių atliekų (įskaitant ir biologiškai skaidžią pramoninių ir komunalinių atliekų dalį) kiekį. Vykdamas svarios plėtros projektus siekiama Klimato kaitos konvencijoje nustatytų tikslų, o išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimas, pasiektas vykdamas šiuos projektus, užskaitomas kaip investuojančiosios šalies priimtų pagal Kioto protokolą įsipareigojimų vykdymas. Pagrindinis reikalavimas BĮ projektų tinkamumui yra dėl BĮ projekto veiklos sumažėjęs išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis. Vertinant taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis sumažėjimą, rekomenduojama naudoti konservatyvų požiūrį, atitinkantį mažiausią šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimo galimybę.

Yra nustatyti BĮ projektų procedūrų vykdymo Lietuvoje etapai. Pirmajame etape (įsigaliojus Kioto protokolui) pagal Kioto protokolo nuostatas sukūrus tarptautinę instituciją – BĮ projektų priežiūros komitetą, Lietuvoje BĮ projektai vykdomi pagal antrosios krypties reikalavimus. BĮ projektus tvirtina akredituotas nepriklausomas subjektas, turintis BĮ projektų priežiūros komiteto įgaliojimus. Tvirtinimas vykdomas griežtai pagal BĮ projektų priežiūros komiteto nustatytus reikalavimus. Šių projektų priežiūros komitetas turi teisę peržiūrėti akredituoto nepriklausomo subjekto patvirtintus BĮ projektus. Antrasis etapas orientuotas į galimą tolimesnę perspektyvą. Tai reiškia, kad kai Lietuva savarankiškai galės vykdyti procedūras BĮ projektų papildomumui įvertinti, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, suderinusi su suinteresuotomis institucijomis, turi teisę priimti sprendimą vykdyti BĮ projektus pagal pirmosios krypties reikalavimus.

1. 2. ES klimato kaitos politika

Komisijos Žalioji knyga. Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje – galimi ES veiksmai [5]. Europos Sąjunga turi priimti prisitaikymo prie klimato kaitos iššūkį ir dirbti kartu su savo valstybėmis narėmis bei valstybėmis partnerėmis visame pasaulyje. Siekiant tinkamai koordinuoti klimato kaitos poveikiui skirtą politiką ir užtikrinti jos veiksmingumą, būtina veikti visos Europos mastu. Prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmai turi būti derinami su jos mažinimo veiksmais ir atvirkščiai. Tai taip pat būtina siekiant, kad išliktų Lisabonos strategija pasiekti ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo rezultatai. Žaliojoje knygoje nagrinėjami klimato kaitos poveikis Europoje, galimi veiksmai ir ES prisitaikymo prie klimato kaitos

politika. Pagrindinis dėmesys skiriamas ES veiksams, tačiau atsižvelgiama ir į valstybių narių, regioninių ir vietos valdžios institucijų vaidmenį, svarbą formuojant veiksmingą prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją. Kadangi prisitaikymas prie klimato kaitos yra visuotinis uždavinys, tai šioje knygoje žvelgiama plačiau ir aptariama, kokias Europos prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės būtų galima taikyti kitose pasaulio šalyse; taip pat aptariama, kaip ES galėtų tapti šios srities lyderė pasaulio mastu.

Per pastaruosius dešimtmečius klimato kaita jau labai paveikė daugelį fizinių ir biologinių sistemų visame pasaulyje:

- Vanduo. Dėl klimato kaitos dar sumažės prieigų prie saugaus geriamojo vandens. Šiuo metu tirpstantys ledynai aprūpina vandeniu daugiau kaip milijardą žemės gyventojų. Jiems ištirpus, žmonės atsidurs labai nepalankioje situacijoje ir greičiausiai migruos į kitus pasaulio regionus, sukeldami vietinę arba netgi visuotinę suirutę ir nesaugumą. Tikėtina, kad sausrų niokojami plotai padidės.
- Ekosistemos ir biologinė įvairovė. Pagal dabartinius apskaičiavimus maždaug 20–30 proc. augalų ir gyvūnų rūšių padidės išnykimo grėsmė, jei vidutinė pasaulio temperatūra pakils daugiau kaip 1,5–2,5 °C.
- Maistas. Prognozuojama, kad klimato kaita padidins bado grėsmę; žmonių, kuriems gresia badas, skaičius gali išaugti dar keliais šimtais milijonų.
- Pakrantės. Pakilus jūros lygiui, iškils grėsmė Nilo deltai, Gango ir Brahmaputros deltai ir Mekongo deltai, ir iki 2050 m. kiekvienoje iš jų pastogės gali netekti po daugiau kaip 1 mln. gyventojų. Mažų salų gyventojai kenčia jau dabar.
- Sveikata. Klimato kaita tiesiogiai ir netiesiogiai paveiks žmonių ir gyvūnų sveikatą. Svarbiausi pavojai, į kuriuos derėtų atkreipti dėmesį, yra ekstremalių oro sąlygų poveikis ir užkrečiamųjų ligų daugėjimas. Nuo klimato sąlygų priklausančios ligos yra tarp daugiausiai gyvybių visame pasaulyje nusinešančių ligų. 2002 m. vien nuo diarėjos, maliarijos ir baltymų bei energijos stokojančios mitybos mirė 3,3 mln. žmonių visame pasaulyje, 29 proc. iš jų Afrikoje. Per praeitą šimtmetį Europos klimatas sušilo beveik 1 °C, tai yra daugiau negu pasaulio vidurkis. Šiltesnėje atmosferoje susidaro daugiau vandens garų, tačiau naujas kritulių pasiskirstymas regionuose yra labai nevienodas. Šiaurės Europoje iškrenta gerokai daugiau lietaus ir sniego, o Pietų Europoje padažnėjo sausras [5]. Anksti imantis priemonių turėtume akivaizdžios ekonominės naudos: prognozuotume galimus nuostolius, kiek įmanoma sumažintume grėsmę ekosistemoms, žmonių sveikatai, ekonomikos vystymuisi, turtui ir infrastruktūrai. Be to, Europos įmonės, pirmaujančios prisitaikymo strategijų ir technologijų

srityje, įgytų akivaizdų konkurencinį pranašumą. Nustatant prioritetus svarbu žinoti, per kiek laiko pasireikš poveikis. Negalima tiksliai pasakyti, kiek pakils temperatūra, be to, tai priklausys nuo to, kokių klimato kaitos mažinimo priemonių bus imtasi visame pasaulyje per ateinančius kelis dešimtmečius. Tai ypač pasakytina apie ilgalaikę perspektyvą – kas bus vėliau, dar sunkiau prognozuoti. Jei nebus išankstinio politinio atsako, ES ir valstybėms narėms gali tekti imtis skubotų ir neplanuotų prisitaikymo priemonių kaip reakcijos į vis dažnėjančias krizes ir nelaimės; tai kainuos gerokai daugiau ir kels grėsmę Europos socialinei ir ekonominei sistemoms bei jos saugumui. Todėl jau dabar turime imtis priemonių prisitaikant prie poveikio, kurį galima pakankamai patikimai prognozuoti jau dabar.

ES privatusis sektorius, verslo, pramonės ir paslaugų sektoriai bei piliečiai patirs klimato kaitos pasekmes, tačiau prisitaikymo priemonių taikymas taip pat didele dalimi priklauso nuo jų. Konkretūs veiksmai gali būti labai įvairūs, pvz.: „lengvos“, palyginti nebrangios priemonės, pvz., saugoti vandenį, keisti pasėlių sėjomainą, sėjimo laiką ir naudoti sausrai atsparias kultūras, planuoti viešąsias erdves ir informuoti visuomenę; brangios apsisaugojimo ir perkėlimo priemonės, pvz., didinti pylimų aukštį, iš žemai esančių pakrančių vietovių ir salpų perkelti uostus, pramonės įmones ir ištisis miestus bei kaimus į kitas vietas, vietoj nebegalinčių veikti hidroelektrinių statyti naujas.

Valstybinis sektorius turi imtis veiksmų, pvz. planuojant erdves ir žemės naudojimą atsižvelgti į staigių potvynių riziką, pakoreguoti dabartinius statybos reikalavimus, kad ilgalaikė infrastruktūra būtų atspari būsimums klimato grėsmėms, atnaujinti nelaimių valdymo strategijas ir išankstinio įspėjimo apie potvynius ir miško gaisrus sistemas. Todėl prisitaikymo prie klimato kaitos valdymas formuojamas įvairiais lygmenimis, apimant visus proceso dalyvius – nuo atskirų piliečių ir valstybės institucijų iki ES lygmens. Priemonės turėtų būti pasirinktos pačios tinkamiausios. Reikia skirti dėmesio socialiniams prisitaikymo aspektams, įskaitant grėsmę prarasti darbą ir poveikį gyvenimo ir būsto sąlygoms. Europos fizinės, biologinės ir žmogiškosios sistemos yra labai įvairios; klimato kaita šiuos skirtumus dar labiau paaštrins. Prie klimato kaitos reikia prisitaikyti kartu su kaimynais, pavyzdžiui, apimant visą upės baseiną arba biogeografinį regioną.

Prisitaikymo prie klimato kaitos politika formuojama beveik visose valstybėse narėse. Klimato kaitos prisitaikymo srityje pravers patirtis, įgyta reaguojant į ekstremalius klimato įvykius ir įgyvendinant konkrečius klimato kaitos rizikos valdymo planus, kuriais siekta užbėgti įvykiams už akių. Europa turi žmogiškųjų išteklių, techninių įgūdžių ir lėšų, tad gali rodyti pavyzdį šioje srityje. Prisitaikymas labai priklauso nuo politikos suderinamumo, išankstinio planavimo ir nuoseklios bei koordinuotos veiklos. ES turėtų parodyti pavyzdį, kaip atsižvelgti į

prisitaikymą visose ES politikos srityse. Taigi ES gali tapti sektinu pavyzdžiu kitoms pasaulio šalims ir suintensyvinti bendradarbiavimą su savo partneriais pasaulyje prisitaikant prie šios visuotinės grėsmės.

ES institucijos yra parengusios Žaliają ir Baltąją knygas [4]. Žaliojoje knygoje sutelkiamas dėmesys į pirmuosius ir labiausiai neatidėliotinus prioritetinius Bendrijos veiksmus, esančius jos kompetencijoje.

Tose srityse, apie kurias turima pakankamai žinių, reikėtų parengti prisitaikymo prie klimato kaitos strategijas, siekiant nustatyti, koks išteklių paskirstymas būtų optimalus ir kaip veiksmingiau juos naudoti, kokiomis strategijomis būtų vadovujamasi vykdant veiklą ES lygmeniu, t. y. įgyvendinant ES sektorių ir kitų sričių politiką, tam naudojant Bendrijos fondus.

Klimato kaita ir prisitaikymas prie jos veikia kitas pasaulio šalis, tad reikia sudaryti naują sąjungą su savo partneriais visame pasaulyje, ypač su besivystančiomis šalimis. Prisitaikymo veiksmai turėtų būti koordinuojami su kaimyninėmis šalimis ir reikėtų toliau stiprinti bendradarbiavimą su tarptautinėmis organizacijomis.

Tose srityse, kuriose dar yra žinių spragų, reikėtų mažinti netikrumą ir plėsti žinių bazę vykdant Bendrijos mokslinius tyrimus, keičiantis informacija ir imantis parengiamųjų veiksmų. Taip pat reikėtų labiau integruoti mokslinių tyrimų rezultatus į politiką ir naudotis jais praktikoje.

Europos prisitaikymo prie klimato kaitos patariamoji grupė, veikianti pagal Europos klimato kaitos programą, turėtų toliau analizuoti ir aptarti koordinuotas strategijas ir veiksmus. Išankstinių veiksmų reikėtų imtis tokiose politikos srityse:

1. Įgyvendinant ir keičiant galiojančius bei ateityje planuojamus priimti teisės aktus ir politiką, į juos įtraukti prisitaikymo priemones.
2. Į Bendrijos finansavimo programas įtraukti prisitaikymo priemones.
3. Kurti naujas politines priemones.

Prisitaikymas prie klimato kaitos paveiks daugelį ES politikos sričių. Toliau knygoje bendrais bruožais išdėstoma, kaip formuojant šią politiką atsižvelgta arba būtų galima atsižvelgti į klimato kaitą. Kadangi daugelyje politikos sričių vadovujamasi pagrindų teisės aktais, sėkmingas ES prisitaikymas prie klimato kaitos priklauso nuo intensyvesnio valstybių narių bendradarbiavimo ir ES bei valstybių narių bendradarbiavimo įgyvendinant teisės aktus. Kintant klimato sąlygoms atsiveria naujos galimybės, pavyzdžiui, naudoti saulės energiją. Ilgesnės ir sausesnės vasaros gali paveikti kitus energijos šaltinius, pavyzdžiui, branduolinės

energijos ir vandens energijos, ir padidinti elektros poreikį dėl oro kondicionavimo. Tai patvirtina, kaip svarbu įvairinti energijos šaltinius, plėtoti energijos gamybą iš atsinaujinančių šaltinių, daugiau dėmesio skirti pasiūlos ir paklausos valdymui ir turėti elektros tinklus, kurie būtų pritaikyti prie didesnių elektros paklausos ir gamybos svyravimų.

Komisija rengia Strateginį energetikos technologijų veiksmų planą, kuriuo bus siekiama paspartinti naujų energetikos technologijų, pritaikytų tiek prie klimato kaitos mažinimo, tiek prie prisitaikymo prie jos, kūrimą. Pagrindinė problema yra pastatai. Jie yra puikūs pavyzdžiai, rodantys, kad reikia nedelsiant taikytis prie klimato kaitos: norint, kad juose būtų galima gyventi karštesnio klimato sąlygomis, ir norint sumažinti energijos poreikį, o tai savo ruožtu padės mažinti klimato kaitą. Artimiausiu metu Komisija pradės susijusių teisės aktų, visų pirma Pastatų energinio naudingumo direktyvos, peržiūrą. Esamos transporto infrastruktūros pritaikymui prie klimato kaitos kartu užtikrinant nenutrūkstamą ir saugų jos veikimą, reikės didelių papildomų investicijų. Nauja transporto infrastruktūra ir susijusios priemonės turėtų būti pritaikomos prie klimato sąlygų jau ankstyvuosiuose jų projektavimo etapuose. Siekiant tinkamo planavimo, taip pat ir parenkant erdviniu požiūriu tinkamas teritorijas, reikėtų atsižvelgti į būsimas klimato sąlygas. Pritaikant tokią infrastruktūrą uostų vadovybėms ir vandens infrastruktūros valdytojams galėtų būti naudingos gairės, paaškinančios kaip interpretuoti galiojančią Bendrijos teisinę sistemą. Klimato kaita taip pat neigiamai veikia ir gyventojų sveikatą sukeldama karščio bangas, stichines nelaimes, oro taršą ir infekcines užkrato pernešėjų platinamas ligas. Be to, klimato kaita gali paveikti per vandenį ir maistą perduodamas bei zoonozines ligas. Jos poveikis gali būti dar stipresnis prisidėjus kitiems stresą sukeliantiems veiksniams, pvz., ozono ir smulkiųjų dalelių poveikiui karščio bangos metu. Ilgalaikis aplinkos ore esančių smulkiųjų dalelių poveikis paaštrina daugelį sveikatos problemų, pvz., lėtinę obstrukcinę plaučių ligą, todėl žmonės tampa dar jautresni ir kitiems neigiamiems su klimatu susijusiems veiksniams. Įvairiais pagal ES finansavimo programas parengtais projektais buvo skiriamas dėmesys karščio bangų poveikiui žmonių sveikatai, atsakomosios visuomenės sveikatos priemonėms, ūmioms sveikatos problemoms, kurias sukelia kitos oro sąlygos, ir prisitaikymo strategijoms sveikatos apsaugos srityje. Europos aplinkos ir sveikatos apsaugos veiksmų plano (2004–2010 m.) laikotarpio vidurio apžvalgoje taip pat pateikiamos atitinkamų veiksmų rekomendacijos. Didelė tikimybė, kad klimato kaitai paveikus gyvenimo sąlygas ir galbūt išaugus perduodamų užkrečiamųjų ligų skaičiui, nukentės ne tik žmonių, bet ir gyvūnų sveikata. Klimato kaita gali turėti tiesioginės arba netiesioginės įtakos užkrato pernešamoms gyvūnų ligoms. Prisitaikymas yra pagrindinė atsakomoji strategija siekiant, kad galimas klimato kaitos poveikis sveikatai būtų kuo labiau sumažintas ir toks išliktų. Europos Komisija pripažįsta, kad tokie reiškiniai vis dažnėja ir kelia daugiau pavojaus.

Komisija gali paprašyti ES mokslinių komitetų ir agentūrų informacijos apie konkrečius su klimato kaita susijusius pavojus sveikatai. Rengdama ES jūrų politiką Komisija nagrinės ir su klimato kaita susijusius klausimus. Jūrų strategijoje ir susijusiuose teisės aktuose, kurie bus aplinkosaugai skirta jūrų politikos dalis, klimato kaitos ir prisitaikymo prie jos priemonės bus integruojamos į įgyvendinimo programas ir planus. Vienas iš svarbių bendrosios žuvininkystės politikos tikslų yra užtikrinti žuvų išteklių tvarumą. Dėl klimato kaitos gali pasikeisti įvairių rūšių paplitimas ir gausa, todėl labai pakistų ekosistemų funkcijos ir išteklių geografinė įvairovė. Didesni vandens temperatūros pokyčiai taip pat gali paveikti vandens gyvūnų veisimą. Į šiuo metu įgyvendinamas programas turi būti įtraukiamos visos būtinos prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės. Klimato kaita labai paveiks fizinius ir biologinius ekosistemų komponentus: vandenį, dirvožemį, orą ir biologinę įvairovę. Visose šiose srityse jau yra priimti arba rengiami ES teisės aktai ir politika. Kad būtų galima užbėgti įvykiams už akių ir sustiprinti ekosistemų atsparumą klimato kaitai, šie teisės aktai turės būti įgyvendinti numatytu laiku. Siekiant, kad ekosistemos išliktų geros būklės ir toliau atliktų savo funkcijas, laukia didžiulis darbas, nes kintantis klimatas gali niekais paversti praeities ir dabarties pastangas. Politiką gali tekti ir toliau koreguoti pagal kintančias sąlygas. Atsparumo klimato kaitai aspektą reikia įtraukti į Poveikio aplinkai vertinimo (PAV) direktyvą ir į Strateginio aplinkos vertinimo (SAV) direktyvą. Atliekant poveikio aplinkai vertinimus, strateginius aplinkosaugos vertinimus ir politikos poveikio vertinimus, būtina įvertinti poveikį ekosistemoms, pasinaudojant priemonėmis, skirtomis gamtos turtams ir ekosistemų funkcijoms padarytai žalai įtraukti į ūkio subjektų veiklos išlaidas. Valstybių narių ir ES civilinės saugos mechanizmai turėtų būti labiau orientuoti į prevenciją, išankstinį išspėjimą ir pasirengimą. Rekomendacijoje dėl integruoto pakrančių zonų valdymo raginama strategiškai planuoti ir tvarkyti pakrantes. Klimato kaita kelia vis didesnę grėsmę pakrančių zonoms, todėl į jas reikėtų visų pirma atsižvelgti kuriant klimato kaitos mažinimo ir prisitaikymo prie jos priemones. Nuosekliai ir integruotai planuojant ir tvarkant pakrantes turėtų atsiverti sinergijos galimybės ir nebelikti nesuderinamumo tarp pakrančių zonų ekonominės plėtros ir būtinybės prisitaikyti prie klimato kaitos. Reikėtų teikti patarimus dėl pakrančių planavimo ir tvarkymo, o rengiant metodus ir strategijas reikėtų vadovautis geriausiais principais ir geriausia patirtimi. Rengdamos programas Bendrijos paramai gauti, valstybės narės turėtų į jas įtraukti ir prisitaikymo veiklos kryptis. Stambūs infrastruktūros objektai (tiltai, uostai, greitkeliai) tarnauja 80–100 metų, todėl investuojant šiandien būtina atsižvelgti į visas ateities prognozes. Pastatai ir kita infrastruktūra, skirta tarnauti 20–50 metų, taip pat turės būti atspari būsimoms klimato sąlygoms. Dabartinėmis sąlygomis optimalios investicijos nebūtinai bus ekonomiškai perspektyvios būsimomis klimato sąlygomis arba atsižvelgus į jų poveikį ekosistemų būklei. Todėl vidutinės trukmės ir ilgalaikės

investicijos turi būti suderintos su klimato kaita. Europos socialiniame fonde numatytos įvairios svarbios priemonės, skirtos: visuomenės informuotumui apie klimato kaitą didinti, statybų pajėgumams, mokymams, gyventojų persikraustymui. Tokių programų pavyzdžiai yra: architektų mokymo apie pastatų atsparinimą klimato kaitai programa, naujos jaunimo užimtumo galimybės mažo anglies kiekio ekonomikoje, prevencinė vaikų ir pagyvenusių žmonių sveikatos apsauga nuo karščio bangų. Valstybės narės turėtų jau dabar pasinaudoti dabartinėmis veiklos programomis ir įtraukti tokias priemones.

Žalioji knyga suteikia galimybę įvertinti, ar esamose finansavimo programose pakankamai atsižvelgiama į klimato kaitą ir ypač į prisitaikymo poreikius [5].

Keliose Bendrijos politikos srityse bus jaučiamas tiesioginis arba netiesioginis klimato kaitos poveikis, kuriam ES dar turi tinkamai pasiruošti. Komisija turėtų apsvarstyti tinkamas paskatas imtis ekonomiškai efektyvių prisitaikymo priemonių klimato kaitos politikos srityse.

Prisitaikymo prie klimato kaitos politika įtakoja ES santykius ir su trečiosiomis šalimis. Su besivystančiomis, kaimyninėmis ir pramoninėmis šalimis reikia pradėti dialogą ir sudaryti partnerystes, skirtas prisitaikymo klausimams spręsti. Nors dėl skirtingos šalių partnerių ekonominės, politinės, socialinės ir su aplinka susijusios situacijos joms reikia specialių strategijų, daugelis prisitaikymo priemonių tinka visoms šalims, taigi šioje srityje yra puikios galimybės bendradarbiauti. ES Bendrosios užsienio ir saugumo politikos vaidmuo yra svarbus ES siekiant išvengti konfliktų (o jiems iškilus – juos spręsti), pavyzdžiui, nesutarimų dėl sienų, įtampų dėl naudojimosi gamtos išteklių ir dėl gamtos nelaimių, kurios yra dar rimtesnės dėl klimato kaitos, taip pat dėl galimų tolesnių pasekmių – priverstinės migracijos ir be pastogės likusių vietos gyventojų. Formuojant ES migracijos politiką, ypač migracijos valdymo srityje, taip pat reikėtų atsižvelgti į klimato kaitą. Į prisitaikymo prie klimato kaitos veiklą ES turėtų įtraukti Rusiją, tolimąją Europos Šiaurę, Grenlandiją, Juodosios jūros ir Viduržemio jūros baseino šalis, Arkties ir Alpių regionus. Reikėtų paskatinti kaimynines šalis ir joms padėti analizuoti poveikį, riziką, jautrias sritis ir galimas atsakomąsias priemones bei įtraukti prisitaikymo aspektą į jų vystymosi planus. Bendra veikla su kaimyninėmis šalimis turėtų būti plėtojama stiprinant jau esamą bendradarbiavimą, dialogus ir procesus, visų pirma remiantis Europos kaimynystės politika, pagal kurią jau yra sudaryti dvišaliai planai ir vyksta reguliarus struktūrinis dialogas, taip pat ir klausimais, susijusiais su klimato kaita.

Formuojant klimato politiką svarbu remtis patikimais mokslinių tyrimų rezultatais. Nors dar nėra patikimų, tikslių ir išsamių prognozių, koks bus klimato kaitos poveikis regionų ir vietos lygmenimis, bei kokios bus prisitaikymo priemonių sąnaudos ir jų nauda ateityje. Reikėtų skatinti taikyti integruotą, įvairius sektorius apimančią strategiją ir į ūkio subjektų veiklos

išlaidas įtraukti dėl aplinkai padaromos žalos patiriamas išlaidas. Vykdam mokslinius tyrimus reikėtų atsižvelgti į visus susijusius veiksnius, kurių negalima nagrinėti atskirai po vieną. 7-joje bendrojoje mokslinių tyrimų programoje (2007–2013 m.) klimato kaitai skiriama daug dėmesio: tiek gebėjimui geriau prognozuoti, tiek modeliavimui, tiek prisitaikymo strategijoms.

Baltojoje knygoje nustatoma programa, kurios laikydamasi ES taptų atsparesnė klimato kaitai [4]. Knyga parengta remiantis plačių konsultacijų, kurios 2007 m. buvo pradėtos Žaliaja knyga „Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje – galimi ES veiksmai“, ir tolesnių mokslinių tyrimų rezultatais, iš kurių paaiškėjo, kokių veiksmų reikia imtis nedelsiant. Programa sukurta taip, kad ją dar būtų galima tobulinti, kai bus nustatyta naujų faktų. Šia programa bus prisidedama prie valstybių narių veiksmų ir remiamos platesnės tarptautinės pastangos prisitaikyti prie klimato kaitos, visų pirma besivystančiose šalyse.

ES siekia su kitomis šalimis partnerėmis pagal JTBBKK sudaryti išsamų susitarimą dėl klimato kaitos, kuris galiotų po 2012 m. ir kuriame būtų sprendžiamas tiek klimato kaitos poveikio švelninimo, tiek prisitaikymo prie jo klausimas. Su šiuo susitarimu susiję Komisijos pasiūlymai pateikti komunikate „Rengiantis išsamiam klimato kaitos susitarimui Kopenhagoje“. Siekdama didinti savo atsparumą klimato kaitos poveikiui, ES turi progą investuoti į mažai anglies dioksido išskiriančias technologijas, pavyzdžiui, skatinant efektyviau vartoti energiją ir diegiant bei naudojant „žalius“ produktus. Tai vienas svarbiausių Europos ekonomikos atkūrimo plano tikslų. Plane numatyta, kokiomis priemonėmis ES turėtų įveikti ekonomikos krizę, kad jos ekonomika taptų žinių ir kūrybinių sprendimų ekonomika. Tuo pat metu, modernizuodami Europos infrastruktūrą, galime palengvinti struktūrinius pokyčius ir padidinti savo ekonomikos konkurencingumą. Programa rengta atsižvelgiant į įvairius sektorius, ir kartu su šia baltąja knyga skelbiami dar trys konkrečioms sektoriams – žemės ūkiui, sveikatos priežiūrai ir vandens, pakrančių ir jūros klausimams – skirti dokumentai. Komisija reguliariai apžvelgs baltojoje knygoje numatytos veiksmų programos pirmojo etapo įgyvendinimo pažangą, kad galėtų parengti išsamią nuo 2013 m. taikytiną prisitaikymo strategiją.

Ateityje konkrečioms sektoriams skirtų dokumentų gali būti ir daugiau. Prisitaikymas prie klimato kaitos – ilgas ir nuolatinis procesas. Jis vykdomas visuose lygmenyse ir tam reikia glaudžiai bendradarbiauti su suinteresuotosiomis šalimis. ES remia tarptautines ir nacionalines prisitaikymo prie klimato kaitos pastangas, užtikrindama, kad pakaktų išteklių veiksmingiems prisitaikymo prie klimato kaitos veiksams, kuriais ateities kartoms bus kuriamas tvarus ir tvirtas ekonominis pagrindas, įgyvendinti.

1. 3. ES klimato kaitos politika po Kioto įsipareigojimų laikotarpio

Klimato kaitos klausimą reikia spręsti dviem būdais. Visų svarbiausia yra sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, t. y. imtis poveikio švelninimo veikslių. Antra, reikia imtis veikslių, kad būtų prisitaikyta prie neišvengiamo poveikio. Su klimato kaita susijusiais ES teisės aktais nustatomos konkrečios priemonės, kuriomis ES įvykdytų įsipareigojimą iki 2020 m. 20 proc. sumažinti išmetamųjų dujų kiekį, palyginti su 1990 m. Šiuos teisės aktus prireikus galima iš dalies keisti taip, kad įsipareigojimas padidėtų iki 30 proc., jei taip būtų susitarta tarptautiniame susitarime, kuriame būtų numatyta, kad kitos sparčiai besivysčiusios šalys sutiktų panašiai sumažinti išmetamųjų dujų kiekį, o ekonomiškai labiau išsivysčiusios šalys sutiktų atitinkamai prisidėti pagal savo įsipareigojimus ir pajėgumus. Tačiau net jei pavyktų apriboti ir vėliau sumažinti ŠESD kiekį pasaulyje, mūsų planetai reikės laiko atsigausti nuo atmosferoje jau esančių ŠESD poveikio. Taigi klimato kaitos poveikį jusime mažiausiai 50 metų. Todėl privalome imtis priemonių, padėsiančių prie jo prisitaikyti.

ES yra pasiryžusi siekti sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį 30 proc., jei bus pasiektas ambicingas ir išsamus tarptautinis susitarimas, t. y. jei kitos išsivysčiusios šalys prisiims panašius išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo įsipareigojimus ir atitinkamų veikslių imsis besivystančios šalys. Apskritai visos besivystančios šalys turėtų išmetamųjų teršalų kiekio augimą apriboti iki 15–30 proc., palyginti su įprastiniu išmetimo lygiu. Būtiniais veiksmais besivystančiose šalyse remti reikės daug didesnių finansinių išteklių. Juos turėtų sudaryti jų savi ištekliai, iš pasaulinės anglies dioksido rinkos gautos lėšos, o taip pat ir išsivysčiusių šalių parama. Didžioji šių investicijų dalis ir trumpalaikėje, ir ilgalaikėje perspektyvoje tikrai turėtų atsipirkti. Pasaulinę anglies dioksido rinką galima ir reikėtų sukurti susiejus palyginamas vietines teršalų išmetimo leidimų prekybos sistemas.

Kad būtų realu, jog pasaulio temperatūra nepakils daugiau kaip 2 °C, išmetamųjų ŠESD kiekis iki 2050 m. turi būti sumažintas 50 proc., palyginti su 1990 m. Be to, iki 2020 m. turi nustoti didėti viso pasaulio išmetamųjų ŠESD kiekis, neskaitant dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškininkystės išmetamų ŠESD. Siekiant šio visuotinio tikslo išsivysčiusios šalys turi imtis iniciatyvos ir įrodyti, kad mažai anglies dioksido išskiriančių technologijų ekonomika yra įmanoma ir ekonomiškai prieinama. Svarbu, kad prisidėtų ir besivystančios šalys, ypač ekonomiškai pažengusios besivystančios šalys, nes daugelis jų sparčiai tampa didelėmis teršėjomis. Todėl bendradarbiavimas turi tapti daug intensyvesnis, kad jos turėtų reikiamų pajėgumų, technologijų ir lėšų. ES pasiūlė, kad

išsivysčiusios šalys drauge paėmus sumažintų išmetamųjų teršalų kiekį tiek, kiek reikia tikslui dėl 2 °C pasiekti. Tarptautinės klimato kaitos komisijos (TKKK) 4–joje vertinimo ataskaitoje nurodoma, kad iki 2020 m. išsivysčiusios šalys išmetamą teršalų kiekį turėtų sumažinti 25 - 40 proc., o iki 2050 m. – 80–95 proc.. Išsivysčiusios šalys turėtų galėti dalį savo išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo uždavinių pasiekti veiksmais šalies viduje, o kitą dalį – įsigydamos besivystančių šalių kreditų, kuriuos jos sukauptų mažindamos savo išmetamųjų teršalų kiekį.

Nustatant laikotarpio po 2012 m. uždavinius reikia atsižvelgti į galimybę iki 2012 m. sukaupti išmetimo leidimų perteklių, dėl to yra būtina užtikrinti, kad 30 proc. tikslas būtų pasiektas realiomis išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo pastangomis, kurių bus imtasi po 2012 m. Lygiai taip pat žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškų ūkio taisyklės aplinkosaugos atžvilgiu turėtų būti suderinamos su 30 proc. uždaviniu. Reikėtų patobulinti išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo stebėjimą, ataskaitų apie jį teikimą ir tikrinimą, taip pat valstybių tarpusavio klimato politikos vertinimą.

Europos Komisija (EK) priėmė ateities klimato kaitos švelninimo strategiją po 2012 m., kuri buvo pavadinta „Nugalėti mūšyje prieš klimato kaitą“.

2005 m. nutarta, kad ES įsipareigojimai 2020 m. bus 15–30 proc. ŠESD emisijų sumažinimas lyginant su baziniais metais. Taip pat reikia švelninti klimato kaitą, didinant energijos vartojimo efektyvumą ir švarią gamybą ir taip užtikrinti ES energijos tiekimo patikimumą bei sukurti švarią ir efektyvią ekonomiką. Reikia ir toliau pirmenybę teikti lankstiems rinkos instrumentams, apjungiant ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais (toliau–ATL) sistemą su kitomis prekybos sistemomis ir dar labiau įtraukti besivystančias šalis į ES prekybos ATL sistemą.

Sumažinti ŠESD emisijas iš daug energijos suvartojančių pastatų: prekybos centrų, universitetų, bankų, ligoninių, valstybės institucijų pastatų, įvedant baltuosius sertifikatus arba kitą privalomą prekybos ŠESD emisijomis schemą. Įdiegti personalines emisijų kvotas, kad įtraukti gyventojus į klimato kaitos švelninimo procesą ir įtakoti energijos vartojimo įpročius. Taip pat siekiama intensyvinti paramą atsinaujinantiems energijos ištekliams (AEI), taikant papildomas skatinimo priemones ES mastu. Daug dėmesio skiriama energijos vartojimo, efektyvumo skatinimo politikai bei naujiems energijos vartojimo efektyvumo standartams.

Pagrindiniai ES po – Kioto politikos elementai:

- 1) priversti didžiuosius teršėjus prisiimti įsipareigojimus (turima omeny tokios šalys, kaip JAV, Kinija, Indija);
- 2) įtraukti daugiau sektorių į klimato kaitos švelninimo priemonių diegimą (pvz.: aviacija, jūros transportas);

- 3) skatinti ir teikti paramą naujoms technologijoms;
- 4) plėsti rinkos instrumentų taikymą ir ES prekybos ATL sistemą tiek dujų, tiek sektorių, tiek šalių atžvilgiu.

Numatoma ES įvesti bendrą Žaliųjų (ŽS) ir Baltųjų (BS) sertifikatų rinkas, kad įgyvendinti Direktyvą 2001/77/EB dėl elektros, pagamintos iš AEI bendroje elektros rinkoje.

ŽS ir BS rinkas galima lengvai integruoti į ATL rinkas, nes anglies dvideginio (CO₂) emisijų sumažėjimo vertė dėl galutinės energijos vartojimo efektyvumo ir AEI panaudojimo gali būti apskaičiuota ir įtraukta į žaliąjį ir baltąjį sertifikatus.

Bendroji sertifikatų vertė (ir baltieji, ir žalieji sertifikatai) gali būti sudaryta iš dviejų elementų: energijos nauda (sutaupyta energija arba žalioji energija) ir CO₂ emisijų sumažėjimo nauda [8].

Trys schemos gali veikti kartu, esant „vienos krypties užskaitoms“ ir „dviejų krypčių užskaitoms“. Galutinio energijos suvartojimo efektyvumas kaip Kioto vienetų atveju visada turi CO₂ sumažėjimo vertę, o tuo tarpu ne visi CO₂ mažinimo veiksmai turi energijos vertę (pavyzdžiui, CO₂ sumažinimas, keičiant mazutą į gamtines dujas). Todėl dviejų krypčių užskaitos gali būti įgyvendintos tik ŽS ir BS, gautų CO₂ kreditų konvertavimui į ATL.

„Vienos krypties užskaitos“ gali būti panaudojant ŽS ir BS panaudojimui ATL rinkose. Šiuo atveju galimi du variantai, traktuojant energijos ir anglies vertes sertifikatuose. Energijos ir anglies vertės atskyrimo atveju baltaisiais ir žaliaisiais sertifikatais galima prekiauti ATL rinkoje (jų anglies vertė bei ŽS ir BS rinkose jų energetinė vertė). Neatskyrus anglies ir energijos verčių, ŽS ar BS gali būti panaudoti arba tik ATL prekyboje arba tik ŽB ar BS rinkose [8].

Šiuo atveju galima palikti ATL rezerve specialias ATL kvotas EE ir AEI projektų dėka gautiems CO₂ kreditams, kaip ir Kioto vienetų atveju. Šis variantas būtų geriausias, nes yra patirties, taikant Kioto vienetų integravimui į prekybą ATL.

Žalieji sertifikatai

Elektros energijos gamybai iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (toliau – AEI) skatinti ES šalys narės naudoja įvairius mechanizmus. Dažniausiai naudojamas skatinimo mechanizmas yra elektros energijos, pagamintos naudojant AEI, supirkimo kainos. Tokia priemonė, beje, naudojama ir Lietuvoje.

Keletas šalių elektros energijos gamybai, naudojant AEI, skatinti įdiegė sertifikatų sistemą. Šioje sistemoje kiekvienam elektros energijos, pagamintos naudojant AEI, vienetui suteikiamas sertifikatas. Įvedama prievolė skirstytojui ar tiekėjui įsigyti tam tikrą kiekį tokių sertifikatų.

Tokiu būdu sukuriama sertifikatų rinka, kurią lemia įvairūs veiksniai: prievolės įsigyti sertifikatus apimtys, rinkos dalyvių skaičius ir kt. Sertifikatai, skiriami elektros energijai, pagamintai iš AEI, vadinami žaliaisiais sertifikatais. Tokios sistemos veikia Švedijoje, Nyderlanduose, Didžiojoje Britanijoje, Belgijoje, Norvegijoje ir kt. 2001 m. žaliųjų sertifikatų rinkos dalyviai, siekdami išplėsti sertifikatų rinką ir šią rinką padaryti vienyte, įsteigė RECS International.

Baltieji sertifikatai

Baltieji sertifikatai tai visiškai naujas lankstus rinkos instrumentas, naudojamas energijos vartojimo efektyvumo didinimui paskatinti. Šis instrumentas pradėtas taikyti Italijoje, įgyvendinant pilotinį projektą. Skirtingai nuo žaliųjų sertifikatų, baltieji sertifikatai skiriami ne pagamintos energijos vienetui, o sutaupytos energijos vienetui. Šie sertifikatai gali būti suteikiami tiek sutaupytos elektros energijos, tiek šiluminės energijos vienetui.

Manoma, kad ši sistema yra labiausiai ekonomiškai rentabilus skatinimo instrumentas energijos vartojimo efektyvumui padidinti, nes tai yra tiesioginis išorinės naudos, kurios nepajėgi internalizuoti rinka, integravimo energijos kainoje instrumentas. Be to sutaupytos energijos kaina nusistovės rinkoje, o ne bus dirbtinai nustatyta, kaip fiksuojant elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, supirkimo kainas. Daugiausiai energijos bus sutaupyta pas tuos vartotojus, kuriems tai padaryti bus pigiausia, o energijos vartotojai, kuriems energijos taupymas yra labai brangus, galės nusipirkti baltųjų sertifikatų rinkos kaina iš vartotojų, kuriems energijos taupymas kainuos pigiau.

Direktyvoje 2001/77/EB įteisintas reikalavimas visoms ES šalims narėms sudaryti gamintojui sąlygas įrodyti, kad elektros energija pagaminta naudojant AEI. Tokia galimybė sudaroma gamintojui išduodant kilmės garantijas.

Direktyvoje nurodomi minimalūs reikalavimai kilmės garantijoms kiekvienoje šalyje: kilmės garantijoje turi būti informacija apie elektros energijos gamybai naudojamus išteklius, elektros energijos gamybos data, elektros energijos gamybos vieta, o jei elektros energijos gamybai naudojama hidroenergija, tai ir elektrinės galia.

Taip pat numatyta, kad vienos ES šalies narės išduotos kilmės garantijos turėtų būti pripažįstamos kitoje ES šalyje narėje, o nepripažinimas turi būti grindžiamas objektyviais ir skaidriais kriterijais.

Esminis kilmės garantijų skirtumas nuo žaliųjų sertifikatų yra tas, kad žaliasis sertifikatas turi kainą, ir šiuo sertifikatu galima prekiauti atskirai nuo elektros energijos, kurią pagaminus buvo išduotas sertifikatas. Tuo tarpu kilmės garantija yra pažyma, įrodanti elektros energijos kilmę ir neturinti kainos ir neparduodama atskirai nuo elektros energijos.

Kilmės garantijos gali būti naudojamos kaip žalieji sertifikatai, ir atvirkščiai – žalieji sertifikatai gali būti naudojami kaip kilmės garantijos, tačiau abi sistemos turi veikti harmoningai.

ES atsakas yra labai aiškus. Tai vieninga klimato kaitos ir energetikos politika, įsipareigojimas (bene svarbiausias) iki 2020 m. 20 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus į atmosferą. Be to, ES yra linkusi priimti ir dar didesnių tikslų, kad mūsų planetos oro temperatūra pakiltų ne daugiau kaip 2 °C– tai riba, kurią, anot mokslininkų, peržengus nebebūtų kelio atgal. Kad taip nenutiktų, daugeliui iš mūsų turbūt tektų pakoreguoti kasdieninius įpročius, o gal kai ko– ir visai atsisakyti. Kai kurie skeptikai tokius mokslininkų pareiškimus vertina neitin rimtai ir patikliai. Tačiau ar tikrai dabar būtų protinga nieko nedaryti, ignoruoti klimato kaitos sukeltus pokyčius, o vėliau įsitikinti, kad mokslininkų išvados buvo teisingos. Todėl ES pastangos kovoti su klimato kaita turėtų būti vertinamos pasauliniu mastu, o valstybės narės, kaip ir iki šiol, turėtų sutelkti visas jėgas, kad įgyvendintų priimtus įsipareigojimus bei pasiektų išsikeltus tikslus.

2. NACIONALINĖS KLIMATO KAITOS POLITIKOS FORMAVIMAS

2. 1. Klimato kaitos politikos įgyvendinimas Lietuvoje

Klimato kaitos politikos įgyvendinimo gairės numatytos nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose. Pagrindinis strateginis dokumentas, susijęs su klimato kaitos politikos formavimu būtų 2008 m. priimta JTBBKKK įgyvendinimo nacionalinės strategija iki 2012 m. Jos tikslas yra įvertinti klimato kaitos pasekmes Lietuvos ekonomikai ir aplinkai bei numatyti priemones šių pasekmių sumažinimui ir prisitaikymui prie klimato kaitos padarinių. Strategijoje yra numatyti tokie pagrindiniai elementai:

- 1) klimato svyravimų diagnozė ir prognozė;
- 2) pasekmių, kurias sukelia klimato svyravimai, įvertinimas;
- 3) ilgalaikis ūkio planavimas ir valdymas, adaptacijos priemonių numatymas.

Strategija klimatinį aspektą įvairiuose planavimo tiksluose apibrėžia kaip: „gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimas; nepalankių klimato sąlygų ir pavojingų meteorologinių reiškinių poveikio žmonių veiklai mažinimas arba visiškai pašalinimas; antropogeninės įtakos klimatui įvertinimas ir švelninimas globalioje ir regioninėje plotmėje; klimato svyravimų poveikio įvertinimas ekonominiam ir politiniam šalių bendradarbiavimui; prisitaikymas prie kintančių klimato sąlygų.“

Strategijoje apibūdinami JTBBKKK ir Kioto protokolo prioritetai ir principai, apibendrinta esama mokslinė informacija apie Lietuvos gamtą ir ūkį, atlikta šalies ekonominio, socialinio ir regioninio vystymosi strateginė analizė, pateikta informacija apie Lietuvos klimato svyravimus bei jų prognozes globalių klimato pokyčių kontekste, įvertintos stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG analizė) įvairiuose ūkio sektoriuose, susijusiuose su klimato kaitos problemomis, numatyti tikslai bei uždaviniai įgyvendinant JTBBKKK ir Kioto protokolo reikalavimus įvairiuose ūkio sektoriuose. Parengtas strategijos įgyvendinimo veiksmų planas įvairiems ūkio sektoriams, aplinkosaugai, mokslo ir švietimo sritims.

2007 m. Lietuvos Respublikos (LR) Seimas patvirtino Nacionalinę energetikos strategiją (toliau– Strategija), kuri apibrėžia pagrindines valstybės nuostatas ir jų įgyvendinimo kryptis iki 2025 m., šias nuostatas ir kryptis ekonomiškumo, energetinio saugumo, aplinkosaugos ir valdymo tobulinimo aspektais visapusiškai derinant su didėjančiais valstybės poreikiais ir naujais tarptautiniais reikalavimais. Strategijoje nustatyti būdai ir priemonės

energijos tiekimo strateginiam patikimumui užtikrinti, sumažinant arba neutralizuojant neigiamą priklausomybės nuo dominuojančio pirminės energijos tiekėjo įtaką. Sparti Lietuvos ekonomikos raida, nemažėjanti priklausomybė nuo pirminės energijos importo iš vienos šalies, padidėjusios organinio kuro kainos pasaulio rinkose ir jose egzistuojanti įtampa verčia keisti Lietuvos energetikos politiką ir atnaujinti Nacionalinę energetikos strategiją, patvirtintą Seimo 2002 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. IX–1130 [22].

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje daug padaryta siekiant, kad būtų įgyvendinti Nacionalinės energetikos komplekso pertvarkymo programos (Nacionalinės energetikos strategijos), kuriai pritarta Vyriausybės 1994 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. 288, Nacionalinės energetikos strategijos, patvirtintos Seimo 1999 m. spalio 5 d. nutarimu Nr. VIII–1348 ir 2002 m. patvirtintos Nacionalinės energetikos strategijos tikslai ir užtikrintas stabilus ir veiksmingas energetikos sektoriaus darbas: visas energetikos ūkis restruktūrizuotas vadovaujantis ES teisės aktų reikalavimais; atsisakius vertikaliai integruotų monopolijų, sudarytos sąlygos konkurencijai; ženkli dalis energijos generavimo ir skirstymo veiklų privatizuota pritraukiant tiek vietinį, tiek ir užsienio privatų kapitalą; įgyvendintas kompleksas priemonių, mažinančių aplinkos taršą; ženkliai pagerinta Ignalinos atominės elektrinės sauga; sudarytos visos reikiamos sąlygos galutinai diversifikuoti naftos ir jos produktų tiekimą; baigiamos kaupti strateginės 90 dienų naftos produktų ir naftos valstybės atsargos; sudarytos techninės sąlygos laisvai pasirinkti naftos ir jos produktų tiekėjus; pradėta gaminti ir naudoti biodegalus; išsaugota ir palaiapsniui modernizuojama centralizuoto šilumos tiekimo sistema. Ateityje daugiau kaip 7 proc. elektros energijos bus pagaminta naudojant atsinaujinančius energijos išteklius.

Sparčiau, nei buvo prognozuojama, gerėjo energijos vartojimo ūkio šakose efektyvumas. Bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) vienetui pagaminti 2005 m. pirminės energijos sunaudota net 1,9 karto mažiau nei 1990 m., tačiau, norint pagal šį rodiklį pasiekti dabartinį Europos Sąjungos (toliau – ES) šalių vidurkį, Lietuvoje energijos vartojimo efektyvumą reikia padidinti dar beveik 50 proc..

Ne visus artimiausios ateities tikslus, numatytus 2002 m. patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje, pavyko įgyvendinti: Lietuvos elektros tinklai nesujungti su Lenkijos tinklais, per mažai padaryta didinant gamtinių dujų tiekimo patikimumą, per lėtai vyko šilumos ūkio modernizavimas, ypač vartotojams priklausančių įrenginių, todėl pastatams šildyti suvartojama per daug energijos, šilumos tiekimo vamzdynai daug kur yra kritinės būklės ir yra didelė stambių avarių tikimybė.

Rengiant Nacionalinę energetikos strategiją, atsižvelgta į svarbiausius pastarųjų metų ekonomikos ir energetikos pokyčius tiek šalyje, tiek regione, panaudota sukaupta patirtis ir naujausia informacija, reikalinga planuojant atskirų energetikos sektorių raidą. Taip pat atsižvelgta į kitų Baltijos valstybių energetikos plėtros planus, pagrindinių energijos šaltinių rinkų, energetikos ūkio valdymo ir aplinkosaugos srities pasaulines tendencijas.

Nacionalinė energetikos strategija energetinio saugumo užtikrinimą grindžia šiomis nuostatomis:

1) energetinio saugumo užtikrinimas reikalauja prognozuojamo, patikimo, ekonomiškai priimtino ir aplinką tausojančio energijos tiekimo;

2) energetinis saugumas aprėpia visumą sąlygų, užtikrinančių tradicinių ir atsinaujinančių pirminių energijos šaltinių įvairovę, energijos tiekimo įvairovę ir patikimumą bei nepriklausomybę nuo monopolinio tiekėjo diktato, energijos prieinamumą vartotojui priimtinomis kainomis konkurencingoje energijos rinkoje;

3) Lietuva savo energetinį saugumą sieja su šalies energetikos sistemų integracija į ES energetikos sistemas ir su veiksminga ES ir nacionaline energetikos politika, kurios turėtų užtikrinti Lietuvai lygiavertį su kitomis ES narėmis energetinį saugumą;

4) nacionalinio sutarimo pagrindu Seimo priimta Strategija turi užtikrinti nuoseklų ir nuo demokratinio Vyriausybės pasikeitimo nepriklausantį jos įgyvendinimą ir patikimą energijos vartotojų ir visos šalies energetinį saugumą.

Dalyvaudama ES energetikos politikos kūrimo procese, Lietuva sieks, kad:

1) Baltijos valstybių energetinio saugumo užtikrinimo klausimas būtų sprendžiamas kompleksiskai;

2) būtų sukurta ir įgyvendinama nuosekli išorės politika, kaip konkurencingo ir saugaus energijos tiekimo garantas;

3) energetinis saugumas būtų kuo plačiau įgyvendinamas ES mastu, suteikiant Europos Komisijai didesnę atsakomybę už energetikos projektų koordinavimą;

4) ES narės prisidėtų panaikinant Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių energetinę atskirtį ir didinant jų energetinį saugumą bei sinchronizuojant šalies elektros energetikos sistemą su UCTE sistema;

5) dėl priešlaikinio Ignalinos AE uždarymo atsirandanti neigiamą poveikį šalies generuojančių galių balansui ir pirminės energijos šaltinių įvairovei ES kompensuotą greitą Lietuvos elektros energijos perdavimo tinklo ir kitų infrastruktūros objektų integravimu į ES energetikos sistemas;

6) Europos Komisija rengiamame prioritetinių jungčių plane numatytą Baltijos valstybių energetinei atskirčiai panaikinti reikalingas elektros ir dujų tiekimo tinklų jungtis su kitų ES šalių tinklais bei jų įgyvendinimo mechanizmą ir suteiktą reikiamą finansinę paramą;

7) ES ir Rusijos partnerystė energetikos srityje būtų grindžiama 1994 m. gruodžio 17 d. Energetikos chartijos sutarties ir jos protokolo dėl tranzito nuostatomis, užtikrinant rinkos laisvę ir pripažįstant trečiosios šalies priėjimo be diskriminacijos prie dujų tranzito infrastruktūros teisę, kad būtų sukurtos konkurencingos sąlygos alternatyviems energijos išteklių tiekimo maršrutams į ES iš Kaspijos ir Vidurinės Azijos regionų;

8) būtų sukurta veiksminga, liberali ir konkurencinga ES elektros energijos rinka;

9) dalyvaudama ES ir Rusijos rengiamos studijos dėl galimybės Vakarų Europos (UCTE) ir Baltijos valstybių bei Nepriklausomų valstybių sandraugos šalių (UPS/IPS) sistemas sujungti darbui sinchroniniu režimu, Lietuva atstovautų ES (nors fiziškai Lietuvos elektros energetikos sistema priklauso UPS/IPS sistemai), o Lietuvos sistemos (ir viso Baltijos regiono) prisijungimas prie UCTE darbui sinchroniniu režimu būtų išskirtas kaip ES vidaus problema, kuri sprendžiama su Europos Komisijos parama;

10) aktyviai remti ES bendradarbiavimą ir dialogą su Turkija, Ukraina, Gruzija, Azerbaidžanu bei Vidurinės Azijos šalimis energetikos srityje ir naujus energijos tiekimo projektus. Siekti, kad šis bendradarbiavimas būtų nuolatinis ir institucionalizuotas ir turėtų efektyvius įgyvendinimo mechanizmus.

Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006–2010 metų programa (toliau vadinama – Programa) yra tarpinstitucinė programa, kurioje numatytos organizacinės, teisinės, ekonominės, technologijų tobulinimo ir diegimo, taikomųjų mokslinių tyrimų, visuomenės švietimo ir informavimo priemonės energijos išteklių ir energijos vartojimo efektyvumui didinti, taip pat jų įgyvendinimo stebėseną pastatų ir jų inžinerinių sistemų, kogeneracijos, centralizuoto šilumos tiekimo, įmonių, įstaigų ir namų ūkio įrenginių, transporto, vietinių, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių sektoriuose [23]. Teisinį šios Programos pagrindą sudaro Lietuvos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai, Europos Sąjungos ir

Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys efektyvų energijos išteklių, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių vartojimą tiesiogiai ar susiję su juo.

Efektyvų energijos vartojimą reglamentuojantys tiesiogiai ar susiję su juo Lietuvos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai nustatyti Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokole, kuris ratifikuotas Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolo ratifikavimo“ ir Energetikos chartijos protokole dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkosaugos aspektų, kuris ratifikuotas Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Energetikos chartijos sutarties ir Energetikos chartijos protokolo dėl energijos efektyvumo ir su tuo susijusių aplinkos apsaugos aspektų ratifikavimo“. Europos Sąjunga ypač daug dėmesio skiria darniam energetikos vystymuisi, skatina energijos taupymą. Priežastys, verčiančios ES rūpintis energijos taupymu, akivaizdžios. Pirmą, pirminės energijos tiekimo saugumas – šiandien energetinė priklausomybė nuo išorinių tiekėjų siekia 70proc. ir turi tendenciją didėti. Antra, aplinkos apsauga – energijos gamyba ir vartojimas (įskaitant ir transportą) – generuoja 94 proc. CO₂ emisijų. Trečia, ribota galimybė daryti įtaką energijos tiekėjams, ir ES tokią situaciją gali keisti visų pirma skatindama energijos vartojimo efektyvumą [23]. Kita vertus, efektyvesnis energijos vartojimas sudaro svarbią ES aktyviai palaikomo Kioto protokolo strategijos ir veiksmų dalį. 2000 m. balandžio 26 d. Komisijos komunikate Tarybai, Europos Parlamentui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui KOM/2000/0247 – Energetikos efektyvumo didinimo Europos Bendrijoje veiksmų planas – išdėstoma Europos Bendrijos šios srities strategija iki 2010 metų. Šis planas apima energetikos efektyvumo didinimo priemonių integravimą, vykdomos politikos stiprinimo, naujų priemonių, Bendrijos iniciatyvų vykdant bendrąją ir koordinuotą politiką bei įgyvendinant priemones klausimus. Šių problemų turinys ir mastas svarbus ir Lietuvai – tiek kaip ES narei, tiek ir nacionalinės politikos lygmeniu.

Šios Programos tikslas – didinti energijos išteklių ir energijos vartojimo efektyvumą, atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą visose šalies ūkio srityse. Išskiriami tokie šios Programos uždaviniai: vykdyti su darnaus vystymosi tikslais suderintą energetikos politiką, įtraukti energetikos efektyvumą į šalies bendrąją politiką, derinant sektorių veiksmus, sukuriant ir taikant atitinkamą reguliavimą; vykdyti taikomuosius mokslo tiriamuosius darbus informavimo ir šviečiamąją veiklą efektyvaus energijos vartojimo, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių naudojimo klausimais.

Šios Programos tikslai ir uždaviniai nustatomi atskirai pastatų ir jų inžinerinių sistemų, kogeneracijos ir centralizuoto šilumos tiekimo, įmonių, įstaigų ir namų ūkio energijos vartojimo įrenginių, transporto, vietinių, atsinaujinančių ir atliekinių energijos išteklių sektoriams.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 m. spalio 1 d. patvirtino Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 m. programą. Programos tikslas – didinti Lietuvos konkurencingumą 2008–2010 m. Lietuva kasmet rengia Europos Komisijai Programos metinės pažangos ataskaitas, kuriose pateikiama informacija apie įgyvendintas priemones makroekonomikos, mikroekonomikos ir užimtumo politikos srityse, aptariami veiksmai, kurių Lietuva ėmėsi dėl Europos Komisijos rekomendacijų, specifinio dėmesio reikalingų sričių ir Europos Vadovų Tarybos išvadų.

Europos Vadovų Tarybos (toliau vadinama – EVT) 2000 m. patvirtinta Lisabonos strategija nustatė strateginį tikslą – per 10 metų Europos Sąjungą paversti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje“, spartinant technologinę pažangą, kuriant žinių visuomenę, atliekant būtinas ekonomines reformas ir mažinant socialinę atskirtį.

Iššūkliai pasirodė esantys stipresni nei manyta: stiprėjo tarptautinė konkurencija, sulėtėjo ES augimo tempai, taigi minėtas siekis nebuvo sėkmingai įgyvendinamas. 2005 metų kovą EVT, apsvarsčiusi pirmųjų penkerių metų Lisabonos darbotvarkės vykdymą, iš naujo apsvarstė Lisabonos strategiją ir nusprendė daugiau dėmesio skirti ekonomikos augimui ir užimtumui. Siekdami aiškiau apibrėžti konkrečius 2005–2008 metų siekius, Europos vadovai 2005 metų birželį pritarė integruotų gairių paketui. Sutarta, kad vadovaudamasi šiomis gairėmis ir atsižvelgdama į savo šalies situaciją kiekviena ES valstybė narė parengs nacionalinę artimiausių trejų metų reformų programą.

Integruotos gairės įgyvendinamos realizuojant bendros ekonominės politikos gaires (toliau vadinama – BEPG) ir užimtumo strategijos gaires. Be to, kiekviena ES valstybė narė parengs nacionalinę reformų programą, kurioje pateiks konkrečias priemones, užtikrinančias ekonominį augimą ir darbo vietų kūrimą artimiausius trejus metus.

Lietuva sėkmingai vykdė sistemines ūkio ir socialinės politikos reformas, įveikė gamybos smukimą ir užsitikrino spartų ekonomikos augimą. Kaip pažymima aukšto lygio ekspertų darbo grupės 2004 metų pranešime, gamybos apimtis ir darbo našumas Lietuvoje, taip pat ir kitose septyniose Vidurio Europos ir Baltijos šalyse tuometinėse ES kandidatėse, 1999–2003 metais didėjo dukart sparčiau nei JAV ir juolab sparčiau nei ES.

Lietuvos ekonominės strategijos pagrindinis tikslas – mažinti šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą nuo ES šalių vidurkio. Šis tikslas konkretizuojamas ekonominėje politikoje, kuri grindžiama išsipareigojimais, susijusiais su visateise naryste Ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Pagrindinės veiklos kryptys – užtikrinti makroekonominį stabilumą, vykdant darbo rinkos struktūrines reformas, skatinant konkurencingumą, užtikrinant finansinio sektoriaus patikimumą. Tai laiduos sparčią ir tolygią realią konvergenciją su ES šalimis ir stabilią makroekonominę aplinką.

Lietuva išsipareigojusi vykdyti tvarią fiskalinę politiką, teikiančią optimalias sąlygas plėtoti ekonomiką. Svarbus uždavinys yra ir vykdomos pensijų reformos ir sveikatos apsaugos sistemos efektyvumas ir finansinis stabilumas. 2005 metais įgyvendinta mokesčių sistemos reforma, planuojami valstybės išlaidų politikos pokyčiai leis efektyviau paskirstyti išteklius, užtikrinant biudžeto pajamų ir išlaidų stabilumą, vidutiniu laikotarpiu sumažinti atotrūkį tarp darbo ir kapitalo pajamų apmokestinimo.

Ekonomikos augimo ir fiskalinės politikos prioritetai bus glaudžiau siejami su socialinės sanglaudos tikslais, apimančiais ne tik bendro užimtumo lygio didinimą, bet ir teigiamus darbo užmokesčio pokyčius. Ilgalaikis tikslas ir toliau – integruotas požiūris į pagrindines visuomeninio gyvenimo sritis, derinant fiskalinės politikos priemones su socialiniais visuomenės poreikiais, strateginių struktūrinių reformų įgyvendinimą, darbo ir kapitalo rinkų stabilumą, naujų technologijų ir mokslinės tiriamosios veiklos aktyvumą.

Vienas iš pagrindinių Lietuvos ekonominės politikos tikslų vidutinės trukmės laikotarpiui – nuo 2007 m. sausio 1 d. visateisis dalyvavimas Ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Sėkmingas nominalių konvergencijos kriterijų vykdymas patvirtina lūkesčius, susijusius su ankstyvu dalyvavimu Ekonominėje ir pinigų sąjungoje, o tai sustiprins Lietuvos galimybes vykdyti realią konvergenciją.

Lietuva siekia ugdyti žinių visuomenę, sukurti žiniomis pagrįstą ekonomiką ir eiti suderintos plėtros keliu, kurti ir plėtoti modernų, dinamišką, konkurencingą ūkį. Pagrindinė tokio siekio sąlyga – visapusiškas šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (toliau–MTEP) sistemos plėtojimas. Socialiniai partneriai (privatus verslas) kviečiami ir skatinami didinti investicijas į MTEP. Valstybės inovacijų politika turės būti orientuota į visus sektorius, įskaitant pramonę ir paslaugas, aukštųjų technologijų ir tradicinių šakų įmones.

Viena iš esminių inovacinės veiklos ir žiniomis grįstos ekonomikos plėtros sąlygų – informacinių ir ryšių technologijų sklaida. Valstybė ir toliau plėtos jai būtiną infrastruktūrą,

sudarys palankias sąlygas teikti viešąsias paslaugas, suderinusi valstybės informacijos šaltinius (registrus, informacines sistemas).

Verslo įmonių konkurencingumas vidutinės trukmės laikotarpiu bus stiprinamas tinkamai naudojantis esamais lyginamaisiais pranašumais, tačiau vis didesnę reikšmę įgis ne paveldėti, o šalyje sukuriama lyginamieji pranašumai, nuo kurių priklausys verslo konkurencingumas globalioje ekonomikoje. Naujų lyginamųjų pranašumų kūrimą lems visų ūkio sektorių gebėjimas naudoti ir kurti naujas technologijas, plėtoti inovacinę veiklą, darbuotojų gebėjimas kelti ir keisti kvalifikaciją.

Ekonomikos augimo tvarumas reikalauja užtikrinti tvarų išteklių naudojimą – prekių ir paslaugų apimtis turi didėti greičiau negu gamtos išteklių naudojimas joms kurti. Tokiam tikslui pasiekti svarbus platesnis antrinių žaliavų naudojimas gamybai. Be to, pavojingos aplinkai ir žmonių sveikatai medžiagos turi būti keičiamos nepavojingomis, o išsenkantys ištekliai – atsinaujinančiais.

Nacionaliniai su Kioto protokolu susiję teisės aktai yra rengiami vadovaujantis JTBBKK, Kioto protokolu bei kitais tarptautiniais su klimato kaita susijusiais teisės aktais. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsniu, tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis [1]. Pagal Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalį, kai įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kitiems teisės aktams, galiojantiems šios sutarties sudarymo metu arba įsigaliojusiems po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos.

2. 1. 1. Institucijos, atsakingos už klimato kaitos politikos formavimą ir įgyvendinimą

Lietuvos Respublikos Seimas formuluodamas klimato kaitos politiką priėmė JTBBKK konvencijos ir Kioto protokolo ratifikavimo įstatymus. Sprendžiant klausimą dėl Kioto ekonominių mechanizmų įgyvendinimo priėmė Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymą, patvirtino Nacionalinę energetikos strategiją. Vyriausybė vykdo šalies klimato kaitos politiką.

Aplinkos, Žemės ūkio, Ūkio, Energetikos, Finansų, Susisiekimo, Užsienio reikalų, Sveikatos ministerijos dalyvauja sektoriškai klimato kaitos politikos vystyme ir įgyvendinime.

Aplinkos ministerija yra pagrindinė institucija, atsakinga už klimato kaitos politikos formavimą ir įgyvendimą. Ši institucija administruoja bendrai įgyvendinamus ir švarios plėtros projektus (tą daro kartu su kitomis Vyriausybės įgaliotomis institucijomis). Taip pat nustato bendrai įgyvendinamų ir švarios plėtros projektų vykdymo tvarką. Ministerija leidžia vykdyti projektus arba atsisako leisti juos vykdyti (išduoda pritarimo raštus „BĮ“ projekto koncepcijai (idėjai) bei patvirtinimo raštus projektų įgyvendinimui). Prisiima atsakomybę už projektų vykdymo kontrolę. Taip pat teikia JT BKKK ir Kioto protokolo Sekretariatui informaciją apie institucijas ir veiksmus, susijusius su Kioto protokolo bendrai įgyvendinamo mechanizmo įgyvendinimu [9].

LR Energetikos, Susisiekimo, Ūkio ir Žemės ūkio ministerijos pagal kompetenciją kartu su Aplinkos ministerija administruoja bendro įgyvendinimo projektus. Aplinkos ministerijai teikia išvadas dėl numatomų vykdyti BĮ projektų koncepcijų priimtumo ir tolesnio jų vystymo tikslingumo, dalyvauja rengiant teisės aktų projektus reglamentuojančius BĮ projektų administravimą ir vykdymą.

Transporto sistemos plėtra – dabarties ir ateities kartų gerovės užtikrinimas, turintis įtakos ne tik laisvam prekių judėjimui, energijos vartojimui, bet ir aplinkai, žmonių sveikatai, saugai ir komfortui. Todėl plėtojant transportą kartu turi būti sprendžiamos ir neigiamo poveikio aplinkai mažinimo problemos. Vykdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programą Susisiekimo ministerija įpareigota plėtoti subalansuotą susisiekimo sistemą, mažinti neigiamą transporto priemonių poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai. Nacionalinių teisės aktų suderinimas su Europos Sąjungos taisyklėmis ir direktyvomis yra svarbus žingsnis transporto infrastruktūros, transporto priemonių priežiūros, kuro kokybės kontrolės valdymo, pavojingų krovinių vežimo raidai, palankių aplinkos apsaugai ekonominių sąlygų sukūrimui transporto sektoriuje.

Lietuva yra įsipareigojusi vykdyti tarptautinius susitarimus ir konvencijas dėl „šiltnamio efektą“ sukeliančių dujų ir rūgštėjimą sukeliančių emisijų mažinimo pagal Jungtinių Tautų 1992 m. Rio de Žaneiro konferencijos deklaraciją „Darbotvarkė XXI amžiui“, dėl Tolimųjų oro taršos pernašų, mažinant sieros junginių, azoto oksidų bei lakiųjų organinių junginių emisijas transporto sektoriuje. Lietuvos transporto ir aplinkos apsaugos priemonėms įtakos turi ir Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisijos (HELCOM), kitų tarptautinių organizacijų sprendimai, taip pat Europos Sąjungos veiksmų programa dėl subalansuotos transporto plėtros ir judamumo strategijos [18]. Ekonominius Lietuvos transporto ir ryšių plėtros rodiklius taip pat lemia aplinkosauginių įstatymų derinimas prie ES direktyvų. Transporto politika aplinkosaugos srityje – tai atsakomybės už griežtą kuro kokybės bei

neigiamo poveikio aplinkai kontrolė. Efektyvi kuro kokybės gerinimo ir kontrolės sistema labai svarbi ekonominiu, finansiniu, aplinkosaugos ir žmonių sveikatos požiūriu. Lietuva 1998–2002 metais įvykdė įsipareigojimus dėl sieros ir švino kiekio sumažinimo degaluose pagal ES direktyvų reikalavimus – nuo 1998 m. sausio 1 d. importuojamas ir naudojamas tik bešvinis benzinas, o dyzelinio kuro sieringumas atitinka ES normų reikalavimus.

Transporto aplinkosaugos srityje Aplinkos ministerija yra pagrindinė įstatymų leidžiamoji institucija, tačiau už transporto aplinkosaugos politikos įgyvendinimą atsakomybę tenka Susisiekimo ministerijai. Susisiekimo ministerija turi įgyti reikiamus pajėgumus, mokyti personalą ir parengti jį darbui pagal EMAS ir ISO 14000 standartus infrastruktūros plėtros, vežėjų vadybos (automobiliai, traukiniai, orlaiviai ir laivai), pavojingų krovinių ir cheminių atliekų valdymo, kuro kontrolės ir transporto priemonių priežiūros bei kitose srityse, įgyvendinant higieninius bei aplinkosaugos reikalavimus transporto srityje. Plėtojant šį procesą pirmiausia būtina atsižvelgti į transporto Baltosios knygos nuostatas, ES reglamentus ir direktyvas, sudarančias sąlygas ekonominei integracijai, plečiant Europos transporto tinklą ir didinant pasiekiamumą.

Transporto priemonių keliamos taršos ir su tuo susijusio neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai mažinimas yra vienas aktualiausių Lietuvos aplinkos apsaugos politikos klausimų. 1997 m. Vienoje Jungtinių Tautų regioninėje konferencijoje „Transportas ir aplinka“ Lietuva pasirašė deklaraciją, kurioje pripažįstama, kad transportas yra labai svarbus šalių visuomeniniam gyvenimui, ekonominei ir socialinei plėtrai, tačiau tuo pačiu metu transportas yra pagrindinis aplinkos oro taršos šaltinis. Pasirašiusios šią Deklaraciją šalys įsipareigojo bendradarbiauti, siekiant mažinti transporto keliamą neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, stengiantis subalansuotai plėtoti transporto sektorių.

Lietuvos aplinkos apsaugos fondas įkurtas 1996 m., steigėjas – LR Aplinkos ministerija. Fondo tikslas – remti aplinkosauginius projektus, kurių įgyvendinimas mažina neigiamą ūkinės veiklos poveikį aplinkai. Pagal 2004.04.29 Aplinkos ministro įsakymą – šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) registro administratoriaus funkcija. O 2005.01.01 įkurtas ŠESD registro ir bendro įgyvendinimo projektų skyrius. Lietuvos aplinkos apsaugos fondas vykdo Kioto protokolo BĮ projektų koncepcijų (idėjų) vertinimą, taip pat vykdo funkcijas, susijusias su Kioto vienetų registravimu Šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų registre [21].

Regioniniai aplinkos apsaugos departamentai (RAAD) dalyvauja atliekant Poveikio aplinkai vertinimo procedūras, pagal Poveikio aplinkai vertinimo įstatymą išduoda taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) leidimą BĮ projekto vykdytojui, vadovaudamiesi

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėmis.

Lietuvoje prie klimato kaitos politikos formavimo daug prisideda sudarytas Nacionalinis klimato kaitos komitetas. 2009 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1–221 buvo patvirtinti Klimato kaitos komiteto nuostatai pagal kuriuos šį komitetą sudaro nariai iš ministerijų, kitų valstybės ir savivaldybių institucijų, visuomeninių organizacijų, asociacijų, mokslo ir studijų įstaigų, kompetentingi spręsti strateginius ir kitus svarbius uždavinius, susijusius su klimato kaitos valdymo nacionalinės politikos formavimu ir įgyvendinimu. Nuostatuose yra apibrėžiamas komiteto tikslas – koordinuoti klimato kaitos valdymo nacionalinės politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimus. Pagrindinės komiteto funkcijos, kurias nustato klimato kaitos komiteto nuostatai yra šios:

- koordinuoja JTBBKK nacionalinės strategijos ir jos priemonių plano įgyvendinimą;
- derina ir teikia pasiūlymus dėl naujai rengiamų Klimato kaitos valdymo nacionalinės politikos strategijų ir įgyvendinimo priemonių planų;
- teikia pasiūlymus dėl prioritetinių klimato kaitos valdymo krypčių ir priemonių finansavimo pagal patvirtintas specialias klimato kaitos finansavimo programas.

Tuo pačiu įsakymu aplinkos ministras patvirtino Nacionalinio klimato kaitos komiteto sudėtį. Komitetas susideda iš 21 įvairių institucijų atstovų: Lietuvos Respublikos aplinkos, ūkio, užsienio reikalų, sveikatos apsaugos, susisiekimo, finansų, socialinės apsaugos ir darbo, švietimo ir mokslo bei žemės ūkio ministerijų, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos žaliųjų judėjimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Lietuvos energetikos instituto, Lietuvos pramoninkų konfederacijos, VĮ „Energetikos agentūra“, Vilniaus universiteto.

2. 1. 2. Teisės aktai, susiję su klimato kaitos politikos įgyvendinimu

Klimato Kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo (2009) tikslas – reguliuoti visuomeninius santykius, susijusius su priemonėmis, skirtomis švelninti klimato kaitą, kad Lietuvos Respublikos įsipareigojimai, priimti pagal JTBBKK ir šios konvencijos Kioto protokolą, būtų įgyvendinami efektyviausiomis ir mažiausiai sąnaudų reikalaujančiomis priemonėmis [10].

Įstatymas nustato asmenų, vykdančių ūkinę veiklą, kurios metu į atmosferą išmetamos šiltnamio efektą sukeliančias dujas, teises, pareigas ir atsakomybę bei valstybės institucijų ir

įstaigų kompetenciją; nustato teises, pareigas ir atsakomybę ūkio subjektų, kurie dalyvauja šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitoje; numato Nacionalinės klimato kaitos strategijos parengimo nuostatus; nustato ES ATL prekybos sistemos, Kioto protokolo minkštųjų mechanizmų gaires; apibrėžia klimato kaitos specialiąją programą; sureguliuoja atsakomybę už įstatymo nesilaikymą. Pagal šį įstatymą Vyriausybė, ministerijos ar kitos Vyriausybės įgaliotos institucijos pagal kompetenciją yra atsakingos už Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano parengimą bei įgyvendinimą. Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos strategiją tvirtina Lietuvos Respublikos Seimas. Taip pat Vyriausybė steigia ŠESD registrą bei tvirtina registro nuostatus. Numatoma, kad Vyriausybė iki 2012 m. rugsėjo 1 d. pateiks Seimui tvirtinti Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos strategiją 2013–2020 m. laikotarpiui.

Įstatyme taip pat yra numatyta, kad klimato kaitos valdymo priemonėms papildomai finansuoti yra sudaroma Klimato kaitos specialioji programa. Valstybės išdo sąskaitoje iš įvairių finansinių šaltinių kaupiamos lėšos panaudojamos energijos vartojimo ir gamybos efektyvumo didinimo projektams, atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimui skatinti, Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos įgyvendinimo priemonių planui vykdyti, miškams atkurti ir įveisti, visuomenei informuoti ir šviesti bei pagal Europos Sąjungos teisės aktus, JTBBKK, Kioto protokolą ir kitus tarptautinius susitarimus nustatytoms prisitaikymo prie klimato kaitos pokyčių ir klimato kaitos padarinių švelninimo priemonėms įgyvendinti Lietuvos Respublikos teritorijoje ir trečiojoje valstybėse ir kitoms klimato kaitos politikos veiksmingo valdymo priemonėms.

LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ [11]. Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašas nustato prekybos šiltnamio dujų apyvartiniais taršos leidimais (toliau – ATL) sistemą ir reikalavimus Nacionalinio apyvartinių taršos leidimų paskirstymo plano rengimui, siekiant, kad būtų skatinamas ekonomiškai efektyvus išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimas energijos gamybos ir transformavimo, juodųjų metalų gamybos ir apdirbimo, mineralinių medžiagų apdirbimo bei celiuliozės ir popieriaus gamybos veiklos srityse.

LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimo“. Šiuo įsakymu nustatyta Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro veiklos pradžia nuo 2005 m. birželio 1 d. Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondui pavesta atlikti Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro tvarkymo įstaigos funkcijas pranešti Registru sąrašo tvarkymo įstaigai apie Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimą, kad

jis būtų įtrauktas į Valstybės registrų sąrašą. Ši įstaiga pagal nutarimą turi tvirtinti Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatus, Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro veikimo schemą, kalendorinį kūrimo ir įsteigimo darbų grafiką ir išlaidų sąmatą [12]. Taip pat ji turi pripažinti kitų valstybių akreditacijos įstaigų – Europos akreditacijos organizacijos Daugiašalių pripažinimo susitarimų signatarių – vertintojams suteiktą akreditaciją.

LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl funkcijų, užtikrinančių šiltnamio dujų apskaitos ir ataskaitų teikimo reikalavimų įgyvendinimą, paskirstymo“. Šiuo ministro įsaku regionų aplinkos apsaugos departamentai (toliau – RAAD) vykdo Gairėse nurodytos kompetentingos institucijos funkcijas, išskyrus ataskaitų teikimą Europos Komisijai, o taip pat veiklos vykdytojų pagal šio įsakymo 1.2 punktą elektroniniu paštu pateiktas šiltnamio dujų išmetimo apskaitos ataskaitas skelbia viešai savo tinklalapyje vadovaujantis Gairių I priedo 8 skyriaus nuostatomis [13]. Šiuo įsaku RAAD per 10 darbo dienų raštu praneša Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai apie priimtą sprendimą leisti veiklos vykdytojams taikyti Gairių priede nurodytas priemones ir (ar) metodus.

LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005m. birželio 8d. įsakymo nr. D1– 287 Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo pakeitimo“. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro nuostatų (toliau – Nuostatai) paskirtis – nustatyti 2004 m. gruodžio 21 d. Komisijos reglamento (EB) Nr. 2216/2004 dėl standartizuotos ir apsaugotos registrų sistemos sutinkamai su 2003/87/EB Europos Parlamento ir Tarybos direktyva ir 280/2004/EB Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2007 m. liepos 31 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 916/2007 (OL 2007 L 200, p. 5) (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 2216/2004), įgyvendinimo tvarką. Šie Nuostatai reglamentuoja Šiltnamio efektą sukeliančių dujų registro (toliau – Registras) paskirtį, jo objektus, Registro tvarkymo įstaigos teises ir pareigas, Registro duomenų tvarkymą, apsaugą, skelbimą ir teikimą, sąveiką su kitais registrais, Registro reorganizavimą ir likvidavimą kiek tai nereguluota Reglamentu (EB) Nr. 2216/2004 [14]. Registro paskirtis – užtikrinti tikslią šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų (toliau – ATL) ir Kioto vienetų apskaitą, registruoti jų išdavimą, gražinimą, panaikinimą ir įsigijimo/perleidimo sandorius, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti, naudoti ir teikti fiziniams ir juridiniams asmenims Registro duomenis bei atlikti kitus Registro duomenų tvarkymo veiksmus. Registro objektai yra ATL ir Kioto vienetai. Registro duomenys kaupiami vienoje standartizuotoje elektroninėje duomenų bazėje ir tvarkomi automatinio būdu. Pagal šį įsakymą Registro duomenų teikėjai yra: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai (toliau –

RAAD), Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (toliau – JTBBKK) įgyvendinimo nacionalinis koordinatorius, tikrintojai, veiklos vykdytojai, Bendrojo įgyvendinimo (toliau – BĮ) projektų vykdytojai, kiti Registro sąskaitų turėtojai. Registras steigiamas, reorganizuojamas, likviduojamas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu.

LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl Kioto protokolo bendrai įgyvendinimų ir švarios plėtros projektų vykdymo tvarkos aprašo ir Kioto vienetų, gaunamų vykdant Kioto protokolo bendrai įgyvendinamus ir švarios plėtros projektus, naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Kioto protokolo bendrai įgyvendinamų ir švarios plėtros projektų vykdymo tvarkos aprašas (toliau – Tvarkos aprašas) parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymo (Žin. 2009, Nr. 87–3662) 11 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatomis ir atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos (toliau – Klimato kaitos konvencija) šalių konferencijose, laikomose Kioto protokolo šalių susitikimais, priimtus sprendimus, reglamentuojančius Kioto protokolo bendrai įgyvendinamų projektų (toliau – BĮ projektai) ir Kioto protokolo švarios plėtros projektų (toliau – ŠP projektai) vykdymą, taip pat atsižvelgiant į Baltijos jūros regiono bendradarbiavimo energetikoje struktūros [15]. Klimato kaitos darbo grupės ekspertų parengtas 2007 m. sausio mėn. regionines rekomendacijas dėl Baltijos jūros regione vykdomų BĮ projektų procedūrų su pakeitimais ir papildymais (toliau – Regioninės rekomendacijos).

Šio Tvarkos aprašo tikslas – nustatyti pagrindinius BĮ projektų ir ŠP projektų vykdymo tikslus, šių projektų vykdymo ir administravimo eigos reikalavimus, valstybei naudingų prioritetinių BĮ projektų kriterijus, toliau vystyti nacionalinę BĮ projektų ir ŠP projektų vykdymo ir administravimo sistemą.

LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004m. balandžio 29d. Įsakymo nr. D1– 231 „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų skyrimo ir prekybos jais tvarkos aprašas ustato reikalavimus asmenims, dalyvaujantiems Europos Sąjungos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje, siekiant, kad būtų skatinamas taupus ir ekonomiškai efektyvus išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimas [16]. Pagal šį įsakymą veiklos vykdytojai privalo vykdyti ŠESD stebėseną, apskaitą ir kiekvienais metais rengti išmetamų ŠESD praėjusių kalendorinių metų ataskaitas, vadovaudamiesi 2007 m. liepos 18 d. Komisijos sprendimo Nr. 2007/589/EB, nustatančio šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo apskaitos ir ataskaitų teikimo gaires vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/87/EB (OL 2007 L 229, p. 1) su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2009 m. balandžio

16 d. Komisijos sprendimu 2009/339/EB, nuostatomis ir pagal šios Tvarkos aprašo 1 priede nustatytus reikalavimus.

2. 2. Politikos formavimas po Kioto įsipareigojimų laikotarpio

Kovos su klimato kaita politika yra integruota užsienio politikos dalis, kadangi pasiekti efektyvių rezultatų kovos su klimato kaita klausimais galima tik globaliu lygiu pasitelkiant tarptautinės diplomatijos priemones.

Siekiant, kad vidutinis pasaulio atšilimas neviršytų 2 °C virš ikipramoninio lygmens, būtina nedelsiant mažinti žmogaus veiklos įtaką klimato kaitai, t.y. siekti, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimų kiekis į atmosferą nedidėtų. Šiam tikslui pasiekti reikalingas globalus klimato kaitos susitarimas, numatantis šiltnamio dujų mažinimo įsipareigojimus visai tarptautinei bendruomenei.

Kovojant su klimato kaita Lietuvai svarbu, kad:

- būtų skatinama mažai šiltnamio dujų išmetančios ekonomikos plėtra, pirmiausiai, mažinant iškastinio kuro naudojimą, ir
- būtų prisiimti teisiškai privalomi šiltnamio dujų mažinimo įsipareigojimai, užtikrinantys mokslo rekomenduojamą pasaulinės temperatūros lygį.

Įgyvendinant klimato kaitos priemones per švarios energijos, atsinaujinančių energijos šaltinių ir energijos efektyvumo didinimo projektus prisidedama prie saugios energetikos kūrimo.

Kovos su klimato kaita politika tampa integruota užsienio politikos dalimi, kadangi pasiekti efektyvių rezultatų kovos su klimato kaita klausimais galima tik globaliu lygiu pasitelkiant tarptautinės diplomatijos priemones. Siekiant informuoti Lietuvos gyventojus apie energijos naudojimo efektyvumo svarbą (Lietuva, kaip ES valstybė, siekia 20 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą iki 2020 m.) bei klimato kaitos problematiką ir padidinti elektros energijos vartotojų suvokimą apie energijos taupymo bei efektyvaus jos vartojimo individualiuose ūkiuose naudą, 2010 m. pavasarį, Užsienio reikalų ministerijos iniciatyva, (finansuojant ES lėšomis) buvo vykdoma informacinė televizinė ir internetinė kampanija „Lempiukas“. Kampanija skirta informuoti gyventojus apie energijos taupymo būdus ir paskatinti keisti kasdienius įpročius, tokiu būdu taupant namų ūkio lėšas ir prisidedant prie kovos su klimato kaita.

Užsienio reikalų ministerija „Dėl klimato kaitos ir energetikos paketo“. Bendrieji principai. ES klimato kaitos ir energetikos teisės aktų paketas laikomas geru pagrindu tolimesnėms diskusijoms dėl valstybių narių įsipareigojimų dėl išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimo bei atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimo energijos gamybai tikslų įgyvendinimo iki 2020 m. Minėtas paketas yra svarbus klimato kaitos poveikio mažinimo, energetinio saugumo padidinimo, atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimo skatinimo, energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir priklausomybės nuo vienintelio išorinio energijos išteklių tiekėjo mažinimo aspektais.

Lietuva pasirengusi prisidėti prie klimato kaitos poveikio mažinimo, tačiau mano, kad paketo svarstymo eigoje būtina atsižvelgti į tai, kad Lietuva yra konverguojančios ekonomikos šalis ir prisiimti klimato kaitos ir energetikos paketo įsipareigojimai neturėtų turėti neigiamos įtakos tolimesniam ekonomikos augimui. Šiame kontekste Lietuva pabrėžia, kad šalyje pastaruosiu metu išmetama tik apie 50 proc. šiltnamio dujų kiekio lyginant su 1990 m., o tai reiškia, kad jau keliskart viršijami Kioto protokole nustatyti įsipareigojimai. Nors dalis pasiekimų šiltnamio dujų kiekio sumažėjime natūraliai buvo įtakota Lietuvos ekonomikos transformacijos į rinkos ekonomiką, tačiau atsižvelgiant į šalies augimo potencialą, šiltnamio dujų kiekio išmetimo didėjimas ateityje yra neišvengiamas. Todėl manoma, kad Lietuvai klimato kaitos ir energetikos pakete numatyti šiltnamio dujų išmetamo kiekio sumažinimo įsipareigojimai yra neproporcingi šalies ekonomikos išsivystymo lygiui ir padarytai pažangai klimato kaitos srityje.

Lietuvai didžiausią susirūpinimą kelia šie klimato kaitos dalies aspektai: **1.** Įsipareigojimų skaičiavimo atskaitos metai. Pasirenkant 2005 m. kaip atskaitos metus 2020 m. tikslams paskaičiuoti, yra neįvertinami valstybių narių šiltnamio dujų kiekio sumažinimo pasiekimai nuo 1990 m. ir valstybėms narėms, padariusioms pažangą, nustatomi per dideli įsipareigojimai. Lietuvai svarbu, kad būtų atsižvelgta į valstybių narių pasiekimus dėl šiltnamio dujų kiekio mažinimo, ypač, kai bus perskaičiuojami šalių įsipareigojimai 30 proc. šiltnamio dujų išmetamo kiekio sumažinimo tikslo atveju. **2.** Reikalavimas 100 proc. apyvartinių taršos leidimų (ATL) elektros energetikos įmonėms įsigyti aukcione. Dėl sudėtingos Lietuvos energetinės situacijos po Ignalinos atominės elektrinės uždarymo ir numatomos pauzės tarp senosios ir naujosios atominų elektrinių funkcionavimo, Lietuva laikosi pozicijos, kad elektros energetikos įmonėms, kaip ir kitiems ES prekybos šiltnamio dujomis sistemoje dalyvaujantiems sektoriams, apyvartiniai taršos leidimai aukciono būdu būtų paskirstomi palaipsniui. Be to, svarbu susitarti ir dėl kompensacinių mechanizmų, padėsiančių spręsti iškilusias energetines problemas. **3.** Aukcionų teisių persikirstymas mažiau turtingoms valstybėms narėms. Lietuva

siekia ne tik išlaikyti auksciono teisių perskirstymo principą, bet ir pasisako už didesnę auksciono teisių perskirstymo procentą ES valstybėms narėms, kurių BVP/gyventojui vidurkis mažesnis už ES vidurkį. 4. Sąryšis tarp valstybėms narėms nustatytų tikslų įgyvendinimo sektoriuose, kurie dalyvauja ES prekybos šiltnamio dujomis sistemoje (ES PŠDS) ir tų sektorių, kurie nedalyvauja minėtoje prekybos sistemoje. Lietuva mano, kad tikslinga sukurti lankstumo mechanizmą, kuris leistų, pavyzdžiui, papildomą šiltnamio dujų išmetamo kiekio sumažinimą ES PŠDS sektoriuose užskaityti ES PŠDS nedalyvaujančių sektorių daliai (ir atvirkščiai) arba pagal dvišalius susitarimus perduoti kitoms ES valstybėms narėms. Lietuva tikisi, kad bešališkumas, skaidrumas, solidarumas ir konvergencija bus pagrindiniai principai siekiant galutinio sutarimo dėl paketo klimato kaitos dalies klausimų.

Viena iš prioritetinių sričių Valstybės ilgalaikėje raidos strategijoje yra aplinkos apsauga. Lisabonos Europos Sąjungos viršūnių tarybos išvados buvo tikslinamos 2002 m. kovą Barselonos Europos Sąjungos viršūnių taryboje [28]. Lisabonoje priimtose bei Barselonoje patikslintos socialinės, ekonominės bei aplinkos apsaugos politikos gairės nustato užduotis ir mūsų valstybės ilgalaikės raidos strategijai, numato Lietuvos ne tik šiandieninius, bet ir artimiausio dešimtmečio uždavinius. Pagal SSGG analizės rezultatus pateikiamos tokios išvados: Stiprybės – trečdali šalies teritorijos užima miškai. Silpnybės– saugomos teritorijos, kuriose puoselėjamos gamtos kraštovaizdžio vertybės, rūšys ir buveinės, retos arba jau nykstančios ES regione, užima apie 12 procentų šalies teritorijos. Neefektyviai naudojamas energetikos potencialas, Lietuvos elektros ir dujų tinklai neturi tiesioginių ryšių su Vakarų Europos energetikos sistemomis. Visas ūkis neiti racionaliai naudoja energiją. Susidėvėjusi transporto infrastruktūra, ypač geležinkelio sistemoje. Intensyvios ūkinės veiklos vietose mažėja natūralių ir pusiau natūralių teritorijų plotai, nyksta gamtos kraštovaizdis, kinta jo struktūra; nepakankama informacinės sistemos ir rekreacinės infrastruktūros plėtra dažnai lankomose teritorijose; daug senų, mažų ir taršių sąvartynų bei užterštų vietų, blogai veikia atliekų surinkimo bei tvarkymo sistema. Galimybės – panaudodama ES ir kitų tarptautinių institucijų lėšas, modernizuoti bei išplėsti transporto, energetikos ir aplinkos apsaugos (vandens gerinimo ir tiekimo, nuotėkų surinkimo bei valymo, atliekų tvarkymo ir kt.) infrastruktūrą. Grėsmės – tarptautiniuose santykiuose energijos bei gamtos išteklių įtaka ir toliau lieka labai svarbi. Didelė dalis naftos ir gamtinių dujų gaunama stabilumu nepasižyminčiuose pasaulio regionuose. Jų nestabilumas, galimi kariniai konfliktai per žaliavų kainas daro įtaką pasaulio valstybių bei jų blokų ekonominio augimo svyravimams, taigi ir mūsų valstybei, kaip tarptautinės ekonominės sistemos sudėtinei daliai.

Lietuvai lieka aktualus ir energijos išteklių tiekimo diversifikavimas. Šalies priklausomybė nuo vienos šalies strateginių žaliavų ar užsienio kapitalo yra tikrai labai didelė,

atstovaujančio atskiroms ekonomikoms, kurių rinkos dar galutinai neveikia, koncentracija Lietuvai strategiškai svarbiuose ekonomikos sektoriuose yra rizikingos ne tik ekonominei gerovei, bet ir šalies saugumui apskritai.

Šioje strategijoje pateikiama ir mūsų šalies ateities vizija [28]. Joje teigiama, kad aplinkos apsaugos veiksniai užtikrins harmoningą bei darnią Lietuvos raidą, kuri bus suderinta su programiniais oro, vandens, biologinės įvairovės, Baltijos jūros bei Kuršių marių apsaugos ir atliekų tvarkymo tikslais, tarptautiniais įsipareigojimais ir ES standartais, taip pat su šalies ekonominėmis galimybėmis. Įgyvendinama suderinta ekonominių, administracinių ir teisinių aplinkos apsaugos svertų sistema. Išskiriamos tokios sistemos sudėtinės dalys:

- 1) ES standartus atitinkantys aplinkos taršos normatyvai ir aplinkosaugos vadybos bei audito sistemos;
- 2) lanksti, ekonominius ir aplinkosaugos siekius suderinanti mokesčių už taršą sistema, aprėpianti ir suderinanti mokesčius už teršalų išmetimus, gaminio ir naudotojo mokesčius;
- 3) gaminio mokesčius papildanti užstatų ir gražos sistema, taikoma perdirbamoms daugkartinio naudojimo atliekoms; apyvartiniai taršos leidimai, taikomi vienaarūšės bei vietinės taršos atvejams; „žaliojo biudžeto“ bruožų turinti valstybės biudžeto pajamų sandara;
- 4) aplinkosaugos srityje bus siekiama, kad visų ūkio šakų plėtra būtų suderinta su švarios ir sveikos aplinkos išsaugojimu.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijos vizijoje nemažas dėmesys skiriamas ir energetikos sektoriui. Energetika pigiai, patikimai ir saugiai aprūpins energija visas ūkio šakas, sudarys palankias sąlygas tolesnei šalies pažangai, bus integruota į Vakarų ir Rytų energetikos sistemas ir sugebės konkuruoti atviroje tarptautinėje energijos rinkoje. Ateities energetikos sektorius bus gerai subalansuotas, nekels grėsmės aplinkai. Energetikos srityje pagrindinės nuostatos ir valstybės veiksmų kryptys – kurti šalies energetikos politiką atsižvelgiant į pagrindinius ES energetikos politikos aspektus bei vyraujančias pasaulio energetikos raidos tendencijas, parengti reikiamą teisės bazę ir sukurti atitinkamas energetikos valdymo bei reguliavimo institucijas, numatyti energetikos politikos įgyvendinimo būdus remiantis šalies energetikos sektorių tolygios raidos scenarijų detalio analize, optimizacijos skaičiavimais ir sukaupta bei susisteminta statistine informacija, siekiant užtikrinti šalies energetikos gyvybingumą, ekonominį konkurencingumą, patikimumą, energijos vartojimo veiksmingumą ir kuo mažesnę žalą aplinkai.

Kadangi vienas iš didžiausių aplinkos teršėjų yra transportas, tai šioje strategijoje dėmesys skiriamas ir jam. Remiantis strategijos vizija, transporto infrastruktūra bus modernizuota ir integruota į svarbiausias magistrales bei TINA tinklus, o per juos – ir į transeuropinius tinklus. Bus sudaryta saugi ir aplinkai palanki transporto sistema. Išplėtoti multimodaliniai transportavimo procesai, sukurti didžiųjų miestų (Kauno, Klaipėdos ir Vilniaus) logistikos centrai. Išnaudojant modernizuotą I ir IX Europos transporto koridorių galimybes, bus padidintas tranzito mastas, Lietuvos vežėjai integruosis į Baltijos jūros regiono ir žemyninės Europos transporto paslaugų rinką.

Aplinkos apsaugos ilgalaikės plėtros kryptys yra šios:

- įgyvendinti tvariosios plėtros principą;
- sudaryti prielaidas racionaliam gamtos išteklių naudojimui, apsaugai ir atkūrimui;
- atsižvelgiant į ES normas ir standartus, užtikrinti tinkamą aplinkos kokybę;
- išsaugoti gamtos paveldo vertybes, kraštovaizdžio savitumą ir biologinę įvairovę;
- didinti šalies miškingumą ir miškų aplinkosaugos vertę.

Ilgalaikėje raidos strategijoje įvardinti konkretūs uždaviniai, kurie nustatyti vandenu, oro, dirvožemio bei atliekų tvarkymo apsaugos sritims.

Vandenu apsaugos srityje:

- 1) mažinti vandenu taršą buitinėmis ir gamybinėmis nuotėkomis;
- 2) gerinti geriamojo vandens kokybę;
- 3) mažinti vandenu taršą iš žemės ūkio šaltinių;
- 4) gerinti rekreacijai naudojamų vandenu būklę;
- 5) gerinti vandens ekologijos sistemų būklę;
- 6) racionaliai naudoti vandens energetinius išteklius;
- 7) mažinti jūros taršą;
- 8) siekti sumažinti kaimyninių valstybių daromą įtaką Lietuvos vandens ištekliams.

Oro apsaugos srityje:

- 1) skatinti energijos naudojimo veiksmingumą bei atsinaujinančiųjų energijos šaltinių naudojimą;
- 2) mažinti taršą iš didelių deginimo (energetikos) įrenginių;
- 3) mažinti transporto poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai;
- 4) mažinti poveikį klimato kaitai, ozono sluoksniui, rūgštėjimo eutrofikacijos procesui.

Dirvožemio apsaugos srityje:

- 1) mažinti dirvožemio teršimą organinėmis ir mineralinėmis trąšomis bei kitais žemės ūkyje naudojamais chemikalais, naftos produktais ir sunkiaisiais metalais;
- 2) nustatyti seną taršą ir ją pašalinti.

Atliekų tvarkymo srityje:

- 1) sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą;
- 2) kuo daugiau ir racionaliau panaudoti atliekų medžiaginius ir energijos išteklius;
- 3) pašalinti pesticidų bei kitas pavojingas atliekas;
- 4) saugiai tvarkyti radioaktyviausias atliekas.

Pagrindiniai veiksmai ir svarbiausios priemonės:

Formuojant tolimesnę klimato kaitos politiką dauguma strateginių dokumentų ir teisės aktų įvairiose aplinkosaugos srityse turi būti atnaujinama ir tobulinama atsižvelgiant į: nacionalinius tikslus ir prioritetus; Europos Sąjungos reikalavimus; konvencijų bei kitų tarptautinių susitarimų įsipareigojimus. Dėl ES teisės perkėlimo į nacionalinę teisę buvo atlikta nemažai nacionalinių teisės aktų pakeitimų ir papildymų, todėl būtina artimiausiu metu parengti pagrindinių aplinkosaugos įstatymų, tarp jų Aplinkos apsaugos, Vandens, Atliekų ir kt. įstatymų, naujas redakcijas.

Aplinkos apsaugos valdymas (administravimas). Aplinkos apsaugos valdymo (administravimo) srityje numatomos trys pagrindinės reformos: institucinio stiprinimo, atliekų tvarkymo bei vandenvalos srityse.

Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas. Tai viena svarbiausių prevencijos priemonių, leidžiančių išvengti neigiamų aplinkos pokyčių. Poveikio aplinkai vertinimas turi užtikrinti, kad planuojamos ūkinės veiklos poveikis aplinkai bus įvertintas ir į jį

bus atsižvelgta prieš pradedant ūkinę veiklą. Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas sudaro sąlygas aplinkos kokybei ir gyventojų sveikatai užtikrinti, tvariosios ūkio plėtros sprendimams priimti. O strateginis aplinkos vertinimas bus atliekamas šiems planams ir programoms: žemės ūkiui, miškų ūkiui, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, telekomunikacijoms, turizmui, miestų ir kaimų planavimui ir kt.

2009 m. rugsėjo 16 d, Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 1247 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimo „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo pakeitimo“ (Žin., 2003, Nr. 89–4029; 2009, Nr. 121–5215). Darnaus vystymosi tikslas – suderinti aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi interesus, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką, efektyvų gamtos išteklių naudojimą, visuotinę ekonominę visuomenės gerovę, pakankamas socialines garantijas ir per Strategijos įgyvendinimo laikotarpį (t. y. iki 2020 m.) pagal ekonominius, socialinius ir gamtos išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius pasiekti 2003 m. ES–15 valstybių vidurkį, o pagal aplinkos taršos rodiklius neviršyti ES leistinių normatyvų, įgyvendinti tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimus [24]. Ši strategija numato, kad kas dveji metai turi būti rengiamos Strategijos įgyvendinimo ataskaitos, kurias, pagal strategiją, turi svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. liepos 28 d. nutarimu Nr. 888 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“ sudaryta Nacionalinė darnaus vystymosi komisija. Taip pat nacionalinė darnaus vystymosi strategija numato, kad strategijos monitoringą ir priežastinių ryšių analizę atlieka Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. 672 sudaryta Ekspertų grupė Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo eigai vertinti ir atitinkamoms rekomendacijoms rengti.

Strategijoje yra nustatyti darnaus vystymosi rodikliai, už kuriuos, priklausomai nuo sektoriaus, yra atsakingos tokios institucijos:

1. Aplinkos būklės rodikliai – Aplinkos apsaugos agentūra, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Valstybinė miškotvarkos tarnyba, Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
2. Ekonomikos vystymosi rodikliai – Statistikos departamentas, Aplinkos apsaugos agentūra, Lietuvos standartizacijos departamentas prie Aplinkos ministerijos,

Žemės ūkio ministerija, Valstybinė augalų apsaugos tarnyba, Lietuvos savivaldybių asociacija.

3. Socialinio vystymosi rodikliai – Statistikos departamentas, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybinė darbo inspekcija, Valstybinis aplinkos sveikatos centras, Švietimo ir mokslo ministerija, Aplinkos apsaugos agentūra, Valstybinė miškotvarkos tarnyba.

Vadovaujantis nacionaline darnaus vystymosi strategija yra parengtas nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo priemonių planas, kuris apibrėžia darnaus vystymosi skirtinguose sektoriuose tikslus, priemones bei atsakingas institucijas iki 2020 m.

Remiantis šia strategija galima išskirti priemones, kurių įgyvendinimas turėtų didžiausios įtakos ŠESD išmetamųjų teršalų kiekių mažinimui. Tai pirmiausia reikėtų užtikrinti, kad šiluminėse elektrinėse iki 2015 m. būtų pasiekti naujiems dideliems kurą deginantiems įrenginiams nustatyti aplinkosaugos reikalavimai. Svarbus yra ir klimato kaitos valdymo nacionalinės politikos strategijos bei jos įgyvendinimo 2013–2020 m. priemonių plano parengimas. Reikėtų ekonominėmis priemonėmis skatinti naudoti biologinį kurą ir gaminti elektrą ir šilumą kogeneracinėse elektrinėse. Pasinaudojant ekonominėmis ir administracinėmis priemonėmis, vykdyti atitinkamus projektus, kurie skatintų naudoti ozono sluoksnio neardančias medžiagas, technologijas arba taikyti kitas alternatyvias priemones. Parengti Nacionalinę į atmosferą išmetamo teršalų kiekio valdymo (ribojimo) iki 2020 m. programą ir koordinuoti jos įgyvendinimą.

Dar vienas dokumentas, kurį reikia paminėti, tai Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. Joje išsamiai pateikiami atskirų transporto rūšių plėtros strateginiai tikslai ir priemonės. Europos ir kitose valstybėse nacionalines transporto plėtotės strategijos peržiūrimos ir tikslinamos kas 5–7 metai. Poreikis koreguoti šalių transporto plėtros programas atsiranda dėl objektyvių aplinkybių: keičiasi transporto plėtotės tendencijos Europoje ir pasaulyje (multimodalinio transporto plėtotė, telematikos ir naujausių informacijos technologijų priemonių taikymas transporto sistemų plėtojime, intelektualinių transporto sistemų kūrimas, aplinkosaugos reikalavimų transporto sistemai didėjimas, tolesnis transporto paslaugų rinkos plėtojimas ir kt.), vyksta šalių integracija į politines ar ekonomines sąjungas, be to Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsirado nauji prioritetai, galimybės ir reikalavimai transporto srityje.

Ilgalaikėje (iki 2025 metų) Lietuvos transporto sistemos strategijoje numatoma, kad kelių, geležinkelių, uostų ir oro uostų infrastruktūra turi būti modernizuojama ir plėtojama

koordinuotai, siekiant, kad intermodaliniai operatoriai galėtų naudoti efektyvias transportavimo technologijas bei procesus ir kad tokiu būdu būtų pasiekta įvairių transporto rūšių subalansuota plėtra, savo techniniais parametrais, sauga ir teikiamų paslaugų kokybe prilygstanti ES šalių (t. y. narių senbuvų) lygiui. Ji, efektyviai sąveikaudama su kaimyninių šalių transporto sistemomis, leis verslo sektoriui sėkmingai plėtoti veiklą, o Lietuvos gyventojams patogiai ir su minimaliomis laiko sąnaudomis susisiekti su svarbiausiais Europos turizmo, kultūros bei verslo centrais. Kaip siekiamybę būtų galima įvardinti tikslą, kad Lietuvos transporto sektorius taptų svarbiu Baltijos jūros transporto sistemos elementu ir, teikdamas kokybiškas paslaugas, efektyviai tarnautų ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos Sąjungos poreikiams ir interesams.

Visos šios paminėtos strategijos prisidės prie tolimesnių planų bei tikslų klimato kaitos politikoje. Vis dėlto reikia būti realistais ir nepamiršti, kad dauguma tokių planų gali tik ir likti popieriuje ar išvis užsilikti tik kažkieno mintyse. Kaip žinia, suplanuoti yra kur kas lengviau, nei įgyvendinti. Kita vertus, tik dideli tikslai ir iššūkiai skatina galvoti, kurti ir stengtis dėl ateities gerovės. Tačiau be dabarties nebus ir ateities, todėl yra labai svarbu, kad būtų pasiruošta įgyvendinti dabartinius įsipareigojimus dėl klimato kaitos.

3. LIETUVOS EKSPERTŲ POŽIŪRIS Į KLIMATO KAITOS POLITIKOS FORMAVIMĄ PO KIOTO ĮSIPAREIGOJIMŲ LAIKOTARPIO. ANALIZĖ

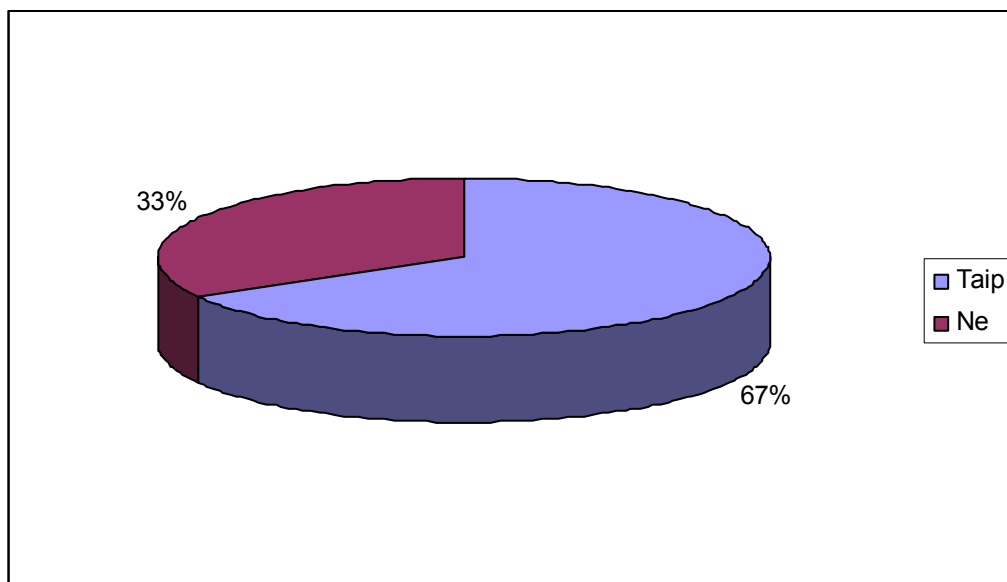
Norint sužinoti ekspertų nuomonę apie klimato kaitos politiką mūsų šalyje, nuspręsta atlikti anketinę apklausą. Ekspertų sąrašas sudarytas atsitiktine tvarka. Pasirinktos institucijos: LR Susisiekimo, LR Žemės ūkio, LR Aplinkos, LR Energetikos, LR Ūkio ministerijos bei Lietuvos žaliųjų judėjimas. Ministerijose pasirinkti specialistai, dirbantys strateginio planavimo ar politikos skyriuose.

Kaip minėta anksčiau, buvo atlikta anketinė apklausa. Anketą sudaro trylika klausimų. Atsakymai į klausimus tegali būti „Taip“ arba „Ne“. Klausimai sudaryti remiantis klimato kaitos siekiais po 2012 m. Toliau pateikiama gautų duomenų analizė.

Pirmas ir penktas klausimai skiriami sužinoti specialistų nuomonę apie energiją iš atsinaujinančių šaltinių. Pirmas klausimas „Ar įmanoma pasiekti, kad iki 2020 m. 20 proc. energijos būtų gaunama iš atsinaujinančių šaltinių?“. Penktas klausimas „Kaip manote, ar Lietuvoje įdiegta pakankamai technologijų, naudojančių energiją iš atsinaujinančių šaltinių?“. Į pirmąjį klausimą visi respondentai atsakė teigiamai. Tad iš to galima daryti prielaidą, jog tas 20 proc. yra gana realus ir pasiekiamas tikslas. O štai į minėtą kitą klausimą apie energiją iš atsinaujinančių šaltinių, visi apklaustieji atsakė neigiamai. Vadinasi, reikia stengtis įdiegti daugiau technologijų, kurios leistų efektyviai naudoti atsinaujinančių šaltinių energiją ir tokiu būdu siekti, kad po dešimtmečio toks gavybos būdas sudarytų ne mažiau, kaip 20 proc..

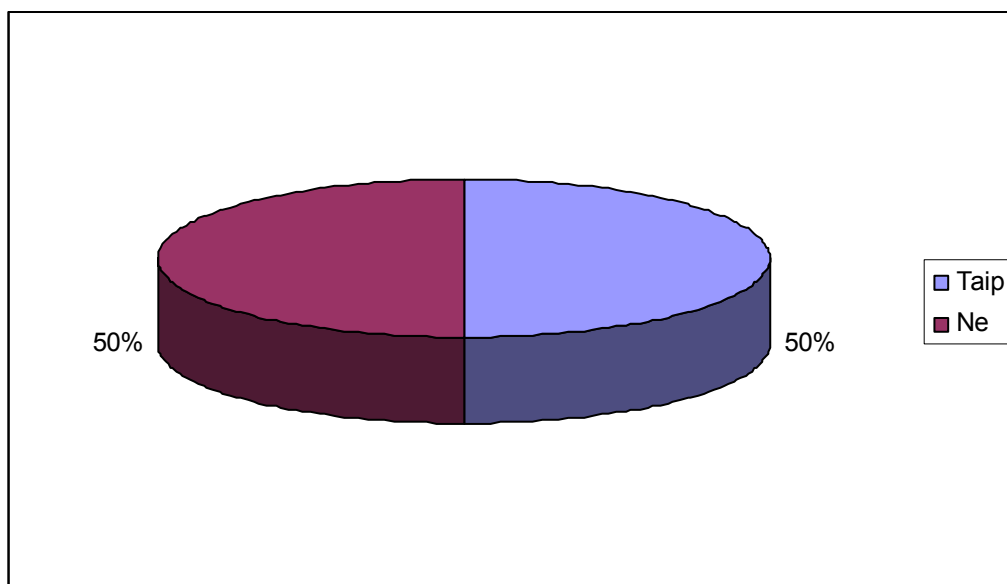
Su energija sietinas ir antras klausimas: „Ar bus pasiektas efektyvesnis ir taupesnis energijos vartojimas?“. Respondentai, kaip susitarę, visi atsakė teigiamai. Toks specialistų optimizmas iš tiesų galėtų paskatinti efektyviau ir „protingiau“ vartoti energiją.

Sekantis klausimas skiriamas kone daugiausia dėmesio sulaukiančioms šiltnamio efektą sukeliančioms dujoms. Atsakymai į trečiąjį anketos klausimą „Ar realu, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iki 2050 m. sumažės 20 proc. lyginant su 1990 m.?“ jau nesulaukia vieningos nuomonės (žr. 1 pav.). Du trečdaliai respondentų atsakė teigiamai, likę – neigiamai. Vis dėlto, iš atsakymų formuojasi nuomonė, kad apklaustieji specialistai tikisi, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimai į atmosferą tikrai sumažės.



1 pav. Ar realu, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iki 2050 m. sumažės 20 proc. lyginant su 1990 m.?

Skiriasi specialistų nuomonės ir dėl ketvirto anketoje pateikto klausimo „Ar išipareigojimai, nustatyti tokiuose tarptautiniuose susitikimuose, kaip, kad vykusiame praeitais metais Meksikoje, duos realios naudos?“ Pusė apklaustųjų galvoja, kad tokie susitikimai yra naudingi, o likusieji– kad tai neduoda jokios naudos.



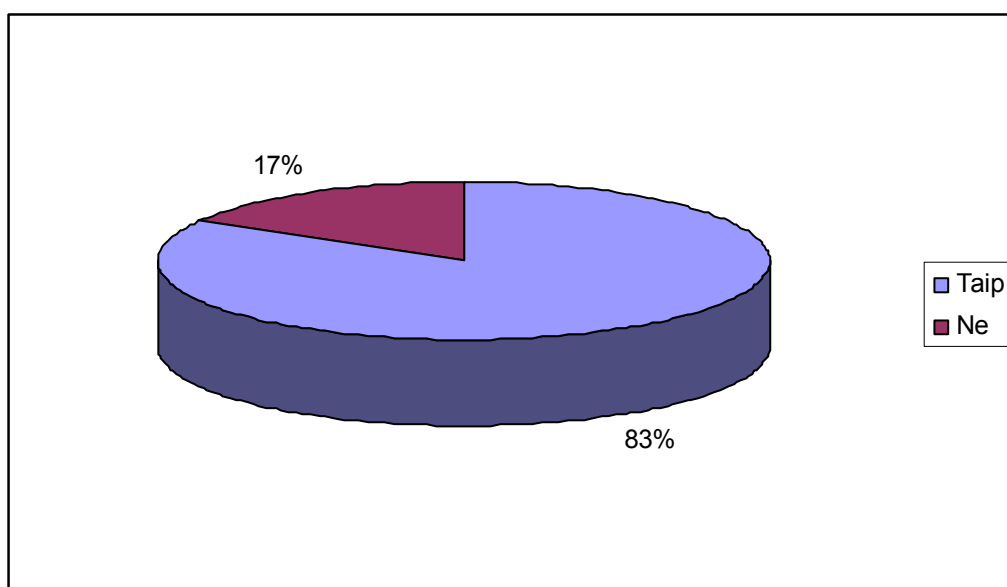
2 pav. Ar išipareigojimai, nustatyti tokiuose tarptautiniuose susitikimuose, kaip, kad vykusiame praeitais metais Meksikoje, duos realios naudos?

Šeštasis klausimas „Jūsų manymu, ar pakankamai energijos gamybai panaudojamos žemės ūkio ir kitose ūkio srityse susidarančio metano?“ pateikia vieningą neigiamą nuomonę.

Išvada: kaip ir atsinaujinančių šaltinių energija, taip ir energija iš susidariusio metano bei kitų dujų panaudojama tikrai nepakankamai.

Vieningi respondentai buvo ir ties septintu klausimu: „Kaip manote, ar miškų įveisimas yra praktiškai teisingas žingsnis, siekiant sumažinti šiltnamio dujų kiekį atmosferoje?“ Specialistai palaiko siekį dėl miškų „dauginimo“. Jų nuomone, tai turėtų sumažinti šiltnamio dujų kiekį.

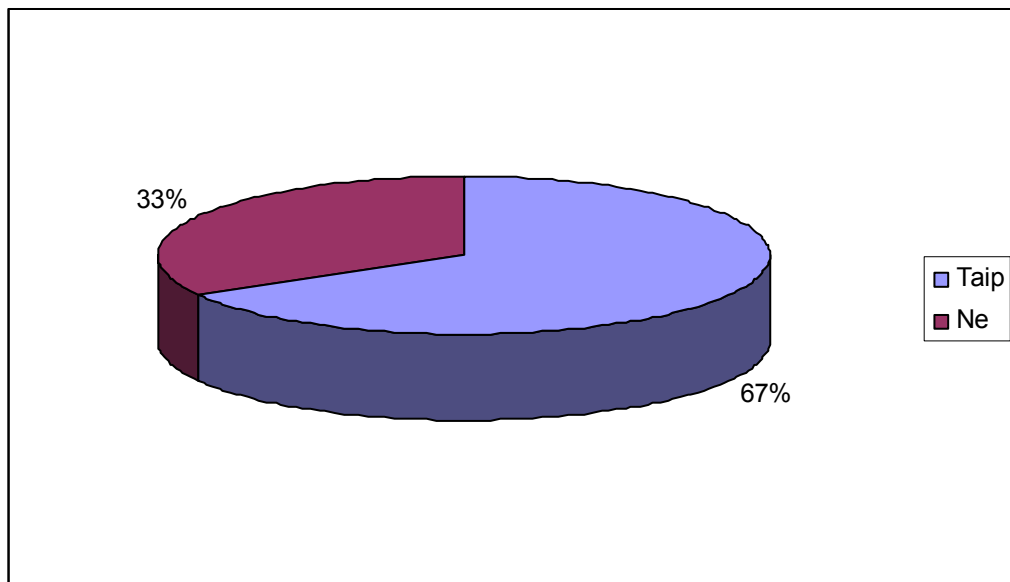
Sekančiu anketos klausimu siekiama sužinoti specialistų nuomonę dėl daug taršos sukeliančio transporto. Klausimas „Ar Lietuvoje pakankamai dedama pastangų siekiant sumažinti transporto priemonių keliamą taršą?“ nesulaukė vieningų atsakymų, tačiau čia išsiskyrė tik vieno respondento nuomonė, kad nepakankamai stengiamasi dėl taršos mažinimo. Dauguma apklaustųjų atsakė teigiamai (žr. 3 pav.).



3 pav. Ar Lietuvoje pakankamai dedama pastangų siekiant sumažinti transporto priemonių keliamą taršą?

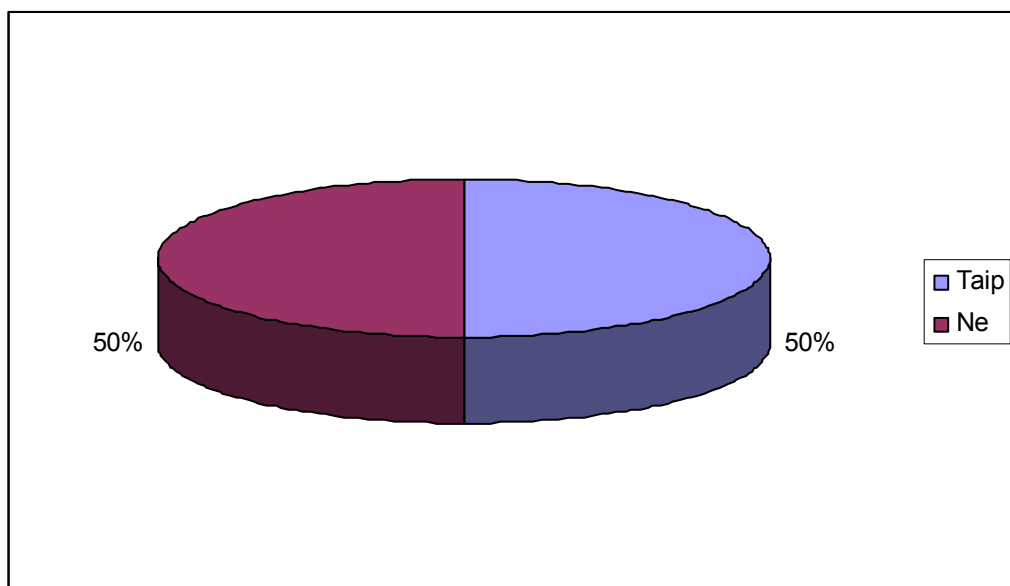
Devintas klausimas „Jūsų manymu, ar Lietuvoje sėkmingai įgyvendinami Kioto protokolo mechanizmai?“ vienareikšmiškai sulaukė neigiamų atsakymų. Šiuo atveju galima daryti prielaidą, kad specialistai nemato sėkmingo nei Bendro įgyvendinimo projektų, nei ATL prekybos sistemos įdiegimo veikimo, netenkina jų ir Švarios plėtos mechanizmo įgyvendinimas.

Dešimtas klausimas „Ar pritariate siūlymui, kad po Kioto protokolo įgyvendinimo laikotarpio pagrindinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo principas būtų aukcionas?“ sulaukė dviejų trečdalių respondentų pritarimo. Tatoi reiškia, kad visgi dauguma specialistų yra „už“ aukcioną. Rezultatai pavaizduoti 4 paveiksle.



4 pav. Ar pritariate siūlymui, kad po Kioto protokolo įgyvendinimo laikotarpio pagrindinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo principas būtų aukcionas?

Ties klausimu „Ar valstybės valdymo institucijos skiria pakankamai dėmesio klimato kaitos klausimams?“ apklaustųjų nuomonės išsiskyrė. Pusė respondentų teigė, kad dėmesio skiriama tikrai pakankamai, kitų nuomone– galėtų jo būti ir daugiau (žr. 5 pav.).



5 pav. Ar valstybės valdymo institucijos skiria pakankamai dėmesio klimato kaitos klausimams?

Priešpaskutinis klausimas „Ar Lietuvai reikalinga prisitaikymo prie klimato kaitos strategija?“ taip pat nesulaukė vieningos nuomonės. Dauguma atsakiusių palaiko mintį, kad Lietuvai strategija yra reikalinga, tačiau trečdalis mano, kad ji nėra itin reikalinga ar naudinga.

Paskutinis klausimas „Ar pakankamai geras yra tarpinstitucinis bendradarbiavimas sprendžiant klimato kaitos problemas?“. Trečdalis apklaustųjų mano, kad institucijos tarpusavyje „susikalba“ ir jų bendradarbiavimu jie patenkinti. Visgi didesnė dalis respondentų, matyt, norėtų efektyvesnio ir geresnio bendradarbiavimo tarp institucijų, nes pasirinko neigiamą atsakymą.

IŠVADOS

Parengus magistro baigiamąjį darbą, iš dalies patvirtinta hipotezė, kad Lietuva neįgyvendins Kioto protokolo reikalavimų. Išnagrinėjus teisės aktus, strategijas, programas, susijusias su klimato kaitos politika bei atsižvelgus į specialistų atsakymus, padarytos tokios išvados:

1. Lietuvos klimato kaitos politika formuojama atsižvelgiant į tarptautinius susitarimus ir ES strateginius dokumentus.
2. Rengiamose nacionalinėse atskirų ūkio sektorių strategijose ar programose nėra pakankamai detaliai ir aiškiai atspindėta tarptautinių susitarimų dėl klimato kaitos aspektai ir strateginės nuostatos.
3. Lietuvoje nėra formuojama prisitaikymo prie klimato kaitos politika, yra parengta nemažai teisės aktų, susijusių su klimato kaita, tačiau neturi parengusi prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos.
4. Bus sudėtinga įgyvendinti ES numatytus strateginius tikslus, kadangi Lietuvoje nėra pakankamai skatinama atsinaujinančios energijos išteklių plėtra.
5. Numačius ilgalaikius strateginius tikslus ir uždavinius bei nuosekliai ir kryptingai dirbant galima siekti ambicingo tikslo 50 procentų sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį iki 2050 metų.
6. Nepakankamas bendradarbiavimas tarp institucijų sprendžiant klimato kaitos klausimus neleidžia efektyviai įgyvendinti numatytus tikslus.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

Kad sėkmingai vykdyti įsipareigojimus ir prisidėti prie klimato kaitos problemų sprendimo, Lietuva galėtų:

1. Aplinkos ministerija kartu su kitomis valstybės institucijomis, atsižvelgdamos į kitų šalių patirtį bei mokslinių tyrimų išvadas, turėtų parengti prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją.
2. Reikėtų daugiau dėmesio skirti visuomenės švietimui atsinaujinančių energijos išteklių tematika. Tada galbūt atsirastų ir kur kas daugiau žmonių, norinčių diegti saulės ar vėjo energijos technologijas.
3. Aplinkos ministerija, kuri yra atsakinga už klimato kaitos politikos formavimą bei įgyvendinimą, galėtų labiau bendradarbiauti su kitomis ministerijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis bei mokslo institucijomis sprendžiant klimato kaitos strateginių tikslų įgyvendinimą.
4. Lietuvos Respublikos Seimui būtina kaip galint greičiau priimti Atsinaujinančių išteklių energijos įstatymą.
5. LR Vyriausybė ir visos ministerijos turėtų prisidėti prie skatinimo investuoti į pažangias technologijas, inovacijas, mokslo tyrimus.
6. Įtvirtinti, sukurti naujas klimato kaitos padarinių švelninimo ir prisitaikymo priemones bei skatinti atsakingą vartotojų visuomenę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33– 1014.
2. JT BKKK// <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//NONSGML+TA+P6-TA-2005-0005+0+DOC+PDF+V0//LT>; prisijungimo laikas: 2011 01 14.
3. Kioto protokolas// <http://www.laaif.lt/index.php?-425059862>; prisijungimo laikas: 2011 01 14.
4. Baltoji ir Žalioji knygos// http://ec.europa.eu/climateaction/key_documents/index_lt.htm; prisijungimo laikas: 2011 01 14.
5. Europos Komisijos Žalioji knyga „Prisitaikymas prie klimato kaitos Europoje – galimi ES veiksmai“// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6679; prisijungimo laikas: 2011 01 14.
6. Žalioji knyga// http://ec.europa.eu/lietuva/ziniasklaidai/01032010_miskai_lt.htm; prisijungimo laikas: 2011 01 15.
7. Apyvartiniai taršos leidimai// <http://www.ekomarket.lt/index.php?cid=26>; prisijungimo laikas: 2011 02 01.
8. Žalieji ir Baltieji sertifikatai// http://www.leka.lt/index.php?content=pages&lng=lt&news_id=95&page_id=31; prisijungimo laikas: 2011 02 08.
9. LR Aplinkos ministerija// <http://www.am.lt>; prisijungimo laikas: 2010 12 13.
10. Klimato kaitos valdymo finansinių instrumentų įstatymas// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=349514&p_query=&p_tr2=LR; prisijungimo laikas: 2010 11 24.
11. LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4636; prisijungimo laikas: 2011 03 01.
12. LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro įsteigimo“// http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=708; prisijungimo laikas: 2011 03 01.
13. LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl funkcijų, užtikrinančių šiltnamio dujų apskaitos ir ataskaitų teikimo reikalavimų įgyvendinimą, paskirstymo“// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=7038; prisijungimo laikas: 2011 03 02.

14. LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005m. birželio 8d. įsakymo nr. D1– 287 Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro nuostatų patvirtinimo pakeitimo“// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8191; prisijungimo laikas: 2011 03 02.
15. LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl Kioto protokolo bendrai įgyvendinimų ir švarios plėtos projektų vykdymo tvarkos aprašo ir Kioto vienetų, gaunamų vykdant Kioto protokolo bendrai įgyvendinamus ir švarios plėtos projektus, naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=9995; prisijungimo laikas: 2011 03 02.
16. LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004m. balandžio 29d. Įsakymo nr. D1– 231 „Dėl šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=9972; prisijungimo laikas: 2011 03 02.
17. LR Energetikos ministerija// <http://www.enmin.lt/lt/> ; prisijungimo laikas: 2010 11 24.
18. LR Susisiekimo ministerija// <http://www.transp.lt/> ; prisijungimo laikas: 2010 11 24.
19. LR Ūkio ministerija// <http://www.ukmin.lt/lt/> ; prisijungimo laikas: 2010 11 25.
20. LR Žemės ūkio ministerija// <http://www.zum.lt/>; prisijungimo laikas: 2011 01 18.
21. Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas// <http://www.laaif.lt/>; prisijungimo laikas: 2010 11 20.
22. Nacionalinė energetikos strategija// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291371; prisijungimo laikas: 2011 01 10.
23. Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa 2006– 2010// http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=275752; prisijungimo laikas: 2011 02 11.
24. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644; prisijungimo laikas: 2011 02 10.
25. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=305385&p_query=&p_tr2= ; prisijungimo laikas: 2011 02 10.
26. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija// http://www.lsta.lt/files/seminarai/101222_Apskritasproc.20stalas/Lietuvosproc.20SESDproc.20mazinimoproc.20patirtis_2010-12-22.pdf ; prisijungimo laikas: 2011 02 01.

27. Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija//
[http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ino_strategija/2010–2020_ino_strategija.pdf](http://www.ukmin.lt/lt/strategija/ino_strategija/2010-2020_ino_strategija.pdf) ;
prisijungimo laikas: 2011 02 01.
28. Valstybės ilgalaikės raidos strategija//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888; prisijungimo laikas:
2011 02 01.
29. Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo programa//
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=275752; prisijungimo laikas:
2011 01 22.
30. Ilgalaikė Lietuvos transporto sistemos plėtros strategija iki 2025//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=258496&p_query=Ilgalaikproc.EBproc.20proc.28ikiproc.202025proc.20metproc.F8proc.29proc.20Lietuvosproc.20transportoproc.20sistemasproc.20plproc.EBtrosproc.20strategija&p_tr2=2 ; prisijungimo
laikas: 2011 01.

SANTRAUKA

Nacionalinės klimato kaitos politikos formavimo ypatumai po Kioto įsipareigojimų laikotarpio

Reikšminiai žodžiai: *politika, klimato kaita, strategija, konvencija, atmosfera.*

Magistro baigiamojo darbo tikslas yra įvertinti ar teisingai formuojama klimato kaitos politika po Kioto įsipareigojimų laikotarpio. Tikslui pasiekti išskirti keturi uždaviniai. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai (du iš jų dar turi ir poskyrius), išvados bei rekomendacijos, taip pat naudotos literatūros sąrašas ir priedas– anketa.

Pirmame skyriuje kalbama apie tarptautinę klimato kaitos politiką. Pradžioje dėmesys skiriamas dabartinei situacijai iširti, vėliau pereinama prie politikos formuojamos po 2012 m. Skyriuje analizuojami tarptautiniai nutarimai, turintys įtakos ir Lietuvos klimato kaitos sričiai.

Antrame skyriuje analizuojama Lietuvos klimato kaitos politikos situacija. Kaip ir pirmame skyriuje, šio pradžioje taip pat nagrinėjama dabartinė situacija. Apžvelgiamos institucijos, jų veikla, įtaka. Nagrinėjami teisės aktai, susiję su klimato kaita. Skyriaus antrame poskyryje dėmesys skiriamas toms strategijoms bei programoms, kurios turės įtakos politikos formavimui po Kioto protokolo įgyvendinimo laikotarpio.

Trečias skyrius skiriamas ekspertų požiūrio analizavimui. Anketos klausimai sudaryti, remiantis tikslais klimato kaitos srityje po 2012 m.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos bei nurodoma, kokiais šaltiniais remiantis darbas buvo parašytas.

SUMMARY

The Peculiarities about Shaping National Climate Change Policy after the Period of Kyoto Liabilities

Keywords: *policy, climate change, strategy, resolution, atmosphere.*

The aim of this MA paper is to evaluate whether the climate change policy after the period of Kyoto liabilities is being shaped correctly. Four goals are raised to achieve the aim. The paper includes introduction, three sections (two of them have divisions), conclusions as well as recommendations, list of used literature and supplement – questionnaire.

In the first section the international climate change policy is discussed. In the beginning of the section the study of current situation is presented following with the discussion on policy being shaped after 2012. International resolutions with the effect on Lithuanian climate change sphere are analysed in the section.

The situation in Lithuanian climate change policy is analysed in the second section. Following the structure of the first section, the beginning of this one also deals with the current situation. Certain institutions, their activities and influence are overviewed. Climate change related legal acts are looked into. The second division of this section is dedicated to those strategies and programs that will have an impact on shaping the policy after the period of Kyoto protocol implementation.

The third section is dedicated to the analysis of expert approaches. The questionnaire is based on climate change goals after 2012.

At the end of the paper conclusions and recommendations are provided, the sources used for this paper are also included.

PRIEDAS

ANKETA

Gerb. respondente,

M. Romerio universiteto studentė Žydrūnė Krivickaitė rašo magistro baigiamąjį darbą tema „Nacionalinės klimato kaitos politikos formavimo ypatumai po Kioto įsipareigojimų laikotarpio“, kurio metu siekiama išsiaiškinti ar Lietuva įgyvendins Kioto protokolo reikalavimus. Jūsų atsakymai leistų sužinoti specialistų nuomonę apie klimato kaitos politiką po 2012 m.

Maloniai prašau užpildyti anketą pažymint X arba V tinkamą atsakymo variantą. Užpildžius anketą siųskite ją adresu: sypsenele@gmail.com
Dėkoju už bendradarbiavimą!

- 1. Ar įmanoma pasiekti, kad iki 2020 m. 20 proc. energijos būtų gaunama iš atsinaujinančių šaltinių?**

TAIP NE

- 2. Ar bus pasiektas efektyvesnis ir taupesnis energijos vartojimas?**

TAIP NE

- 3. Ar realu, kad šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iki 2050 m. sumažės 20 proc. lyginant su 1990 m.?**

TAIP NE

- 4. Ar įsipareigojimais, nustatyti tokiuose tarptautiniuose susitikimuose, kaip, kad vykusiame praeitais metais Meksikoje, duos realios naudos?**

TAIP NE

- 5. Kaip manote, ar Lietuvoje įdiegta pakankamai technologijų, naudojančių energiją iš atsinaujinančių šaltinių?**

TAIP NE

6. Jūsų manymu, ar pakankamai energijos gamybai panaudojamos žemės ūkio ir kitose ūkio srityse susidarancio metano?

TAIP NE

7. Kaip manote, ar miškų įveisimas yra praktiškai teisingas žingsnis, siekiant sumažinti šiltnamio dujų kiekį atmosferoje?

TAIP NE

8. Ar Lietuvoje pakankamai dedama pastangų siekiant sumažinti transporto priemonių keliamą taršą?

TAIP NE

9. Jūsų manymu, ar Lietuvoje sėkmingai įgyvendinami Kioto protokolo mechanizmai?

TAIP NE

10. Ar pritariate siūlymui, kad po Kioto protokolo įgyvendinimo laikotarpio pagrindinis apyvartinių taršos leidimų paskirstymo principas būtų aukcionas?

TAIP NE

11. Ar valstybės valdymo institucijos skiria pakankamai dėmesio klimato kaitos klausimams?

TAIP NE

12. Ar Lietuvai reikalinga prisitaikymo prie klimato kaitos strategija?

TAIP NE

13. Ar pakankamai geras yra tarpinstitucinis bendradarbiavimas sprendžiant klimato kaitos problemas?

TAIP NE

Asmeninė informacija apie respondentą:

Jūs dirbate: _____ (prašau įrašyti įstaigos pavadinimą)